

Lagförslag och Betänkande,

afgifna

af

den af Kongl. Maj:t den 15 Maj 1891 tillsatta komité
med uppdrag att utarbete förslag till förändrad lagstiftning

angående

sparbanker m. m.

Stockholm
tryckt hos K. L. Beckman
1891.

Till KONUNGEN.

Sedan Eders Kongl. Maj:t den 15 Maj innevarande år beslutit att tillsätta en komité med uppdrag att utarbete förslag till förändrad lagstiftning för sparbanker äfvensom andra låneinrättningar, hvilka utan

af Eders Kongl. Maj:t fastställt reglemente drifva sparbanks- eller sparkasserörelse, samt i nåder förordnat till ordförande i denna komité undertecknad Bergström och till ledamöter i komitén undertecknade Benckert och Bagge; sammanträdde komitén jemte vice Häradshöfdingen Erik von Wolcker, som blifvit af komitén antagen till sekreterare, den 15 sistlidne Juli å bruksegendomen Elfvestorp i Örebro län för att påföljande dag påbörja sitt arbete. Under tiden från och med sistnämnda dag till och med Tisdagen den 4 påföljande Augusti hann komitén att utarbete utkast till två särskilda lagar i ämnet. Under tiden från och med den 5 Augusti, då undertecknade Benckert och Bagge afreste från Elfvestorp, till och med den 28 i samma månad var, enligt komiténs uppdrag, undertecknad ordförande, biträdd af sekreteraren, sysselsatt med arbete å motivering af de föreslagna lagbestämmelserne. Sedan sekreteraren derefter här i Stockholm fullständigt utarbetat motiven, sammanträdde komitén ånyo härstädes den 5 innevarande Oktober månad. Komitén, hvilken emellertid gifvit åtskillige i sparbanksväsendet erfarne och kunnige män enskild del af lagutkastet, har under samvaro härstädes, jemväl med afseende å de af nämnde män gjorda erinringar och anmärkningar, underkastat lagutkastet ytterligare granskning äfvensom i sådant ändamål genomgått motiven till desamma.

Efter nu slutadt arbete får komitén härmed i underdånighet öfverlemnna förslag dels till lag angående sparbanker och dels till lag angående tillsyn å vissa bolag, hvilka idka penningrörelse med sådan inlåning, som sparbank bedrifver, äfvensom betänkande, innehållande motiv till lagförslagen.

Underdånigst

AXEL BERGSTRÖM.

ROB. BENCKERT.

A. H. BAGGE.

Erik von Wolcker.

Stockholm den 27 Oktober 1891.

LAGFÖRSLAG.

F ö r s l a g

till

Lag angående sparbanker.

Med upphäfvande af förordningen angående sparbanker den 1 Oktober 1875 samt lagarne den 31 December 1888 och den 5 September 1890, innefattande ändring i och tillägg till nämnda förordning, varder härigenom stadgadt som följer:

1 §.

Med sparbank förstås i denna lag penningeinrättning, som, utan rättighet för dess stiftare eller desses rättsinnehafvare att tillgodonjuta andel i den vinst, som å rörelsen kan uppkomma, uteslutande har till ändamål att, i enlighet med behörigen stadfäst reglemente, för insättares räkning till förräntande mottaga penningar och genom räntans läggande till hufvudstolen dem ytterligare förkofra för att viss tid efter uppsägning återbetalas.

De, som hos sparbank på grund af insättning ega fordran, så ock deras rättsinnehafvare benämnas i denna lag delegare i sparbanken.

2 §.

Till grundfond för sparbank skall, på sätt och under vilkor i 5 och 18 §§ sägs, tillskjutas ett belopp af minst två tusen kronor; dock att, der kommun eller landsting besluter att inrätta sparbank och ikläder

sig ansvarighet för återbetalning af der insatta medel, tillskjutande af grundfond icke erfordras.

Enskilda personer, som stifta sparbank, skola vara välfrejdade svenske medborgare till antal af minst tjugo.

3 §.

De, som vilja inrätta sparbank, skola hos Konungens Befallningshafvande i det län, hvarinom sparbankens styrelse kommer att hafva sitt säte, söka stadfästelse å det för sparbanken antagna reglemente. Dervid skola enskilde stiftare styrka, ej mindre att deras antal icke understiger det i 2 § föreskrifna, än äfven att det belopp, hvartill grundfonden enligt reglementet skall uppgå, blifvit tecknadt. Kommun eller landsting åter har att förete laga kraft egande beslut, hvarigenom kommunen eller landstinget iklädt sig den ansvarighet, hvarom i 2 § förmåles, eller ock utfäst sig att tillskjuta grundfond till belopp, som nyss är sagdt.

Konungens Befallningshafvande pröfvar reglementets öfverensstämmelse med denna lag äfvensom med lag och författningar i öfrigt samt om och i sådan händelse hvilka ytterligare bestämmelser må erfordras för betryggande af delegarnes rätt.

Finner Konungens Befallningshafvande skäl att meddela den sökta stadfästelsen, skall underrättelse derom intagas i länskungörelserna. Vägras stadfästelse, skall skäl därför uppgifvas.

Beslutad ändring af reglementet eger ej giltighet med mindre den varder af Konungens Befallningshafvande stadfäst; skolaude stadfästelsen kungöras på sätt nyss är sagdt.

4 §.

I reglementet skall uppgifvas den benämning, hvarunder inrättningen kommer att drifva sin rörelse. För utmärkande af rörelsens beskaffenhet må ej annat uttryck än sparbank användas.

Ej må, der icke Konungen annorlunda förordnat, annan penninge-inrättning än sådan, för hvilken Konungens Befallningshafvande enligt denna lag stadfäst reglemente, drifva sin rörelse under benämning af sparbank. Öfverträdelse af detta förbud hör under allmänt åtal och straffes med böter, minst femtio kronor.

5 §.

Förr än sparbank må öppna sin rörelse, skall hos Konungens Befallningshafvande lemnas uppgift å de personer, hvilka vården om sparbankens angelägenheter tillkommer, så ock, der grundfond bör tillskjutas, styrkas, att det belopp, hvartill fonden enligt reglementet skall uppgå, blifvit kontant inbetaldt.

6 §.

I tvistemål, som rör gäld i allmänhet, svarar sparbank vid allmän underrätt i den ort, der sparbankens styrelse enligt reglementet har sitt säte.

7 §.

Vården om sparbanks angelägenheter tillkommer dels så kallade hufvudmän, som skola representera delegarne och såsom öfverstyrelse öfvervaka sparbankens förvaltning, och dels en förvaltande styrelse.

Hufvudmännen, hvilkas antal skall utgöra minst tjugo och högst femtio, skola utses genom val på sätt reglementet föreskrifver; dock att enskilda personer, hvilka stiftat sparbanken, må kunna i reglementet förklaras för hufvudmän.

Uti en i sparbanken förvarad liggare skall hvarje hufvudman, der han åtager sig uppdraget, egenhändigt inskrifva sitt namn.

Rätt att deltaga i hufvudmäns öfverläggningar, val och beslut må genom reglementet kunna tillerkännas ej mindre delegare, som i sparbanken har och under viss tid haft innestående medel till visst belopp,

än äfven den, som lemnat penningebidrag till bildande eller förstärkande af sparbankens grundfond eller reservfond. Vid utöfning af nämnda rätt bära de lika ansvarighet som hufvudmän.

Hufvudmännen, hvilka skola en gång hvarje år kallas till ordinarie sammanträde, ega dervid att utse ej mindre ledamöter i styrelsen än äfven revisorer för granskning af sparbankens förvaltning, att besluta om ansvarsfrihet för styrelsen samt att afgöra fråga, som kan väckas om användning af det i 15 § omförmälda öfverskott å reservfond; och hafva hufvudmännen i öfrigt att fatta beslut i ärenden, hvilka enligt reglementet tillhöra deras handläggning.

Hufvudmän och styrelseledamöter skola utses för viss tid och revisorer årligen.

Styrelsen handhafver den omedelbara ledningen af sparbankens verksamhet och eger att i alla mål tala och svara för sparbanken, så ock att besluta i frågor, hvilkas afgörande icke är hufvudmännen förbehållet.

Ej må hufvudman eller styrelseledamot i sparbank vara tjänsteman i samma sparbank.

8 §.

Till Konungens Befallningshafvande skall sparbanks styrelse efter hufvudmännens årssammanträde aflemna förteckning å hufvudmän och styrelseledamöter. Den förteckning skall genom Konungens Befallningshafvandes försorg införas i länskungörelserna och tidning i orten.

9 §.

Vid sammanträde af hufvudmän och styrelse skall föras protokoll, upptagande alla förekommande ärenden och de beslut, som deri fattats, äfvensom dem, hvilka i besluten deltagit.

10 §.

Styrelseledamot må af sparbank uppbära arfvode endast i det fall att reglementet sådant uttryckligen medgifver; dock att arfvodet icke får utgå af andra medel än afkomsten af sparbankens egna fonder. Hufvudman är icke i något fall berättigad att åtnjuta arfvode.

11 §.

Sparbank må ej drifva inlåningsrörelse under annan form än i 1 § omförmäles; dock att för fyllande af tillfälligt penningebehof sparbank må kunna upptaga lån och öppna kreditvräkning.

Sparbanks medel må ej såsom lån utlemnas mot annat fordringsbevis än skuldebref. Lemnas lån mot borgen eller mot pant af skuldebref med borgen, skall, der icke gäldenären utfäster sig att inom tre månader återgälda lånet, sparbankens styrelse förbehålla sig rätt att, om den så finner nödigt, uppsäga detsamma till återbetalning inom tre månader. Utöfver tio år må icke lån, hvarom nu är sagdt, utestå; skolande å lån af ifrågavarande beskaffenhet, som utestår längre tid än ett år, afbetalning årligen göras med belopp, som blifvit i skuldebrefvet bestämdt, der icke styrelsen begagnar sin rätt att uppsäga lånet till inbetalning på en gång. Så länge lånet qvarstår, skall styrelsen årligen underkasta detsamma förnyad pröfning.

12 §.

Lån af sparbanks medel må ej utlemnas mot skuldförbindelse, för hvars uppfyllande ledamot eller suppleant i styrelsen eller i sparbanken anställd tjänsteman i egenskap af hufvudgäldenär eller löftesman svarar, utan så är, att för lånet ställes antingen pant af statens eller allmänna hypoteksbankens obligationer eller andra med dem i afseende å säkerheten närmast jemförliga obligationer eller ock full säkerhet af inteckning

uti fastighet, å landet inom hälften af medeltaxeringsvärdet för de tio sista åren och i stad inom hälften af sist fastställda taxeringsvärdet; dock att åbyggnad å egendom i stad skall, för att inteckning i egendomen må godkännas, vara brandförsäkrad i någon med vederbörligen fastställt reglemente försedd brandförsäkringsinrättning inom riket.

13 §.

Af sparbanks tillgångar skall ett belopp, motsvarande minst en tiondedel af delegarnes behållning enligt senaste bokslut, redovisas i värdehandlingar, hvilka kunna med lätthet förvandlas i penningar, såsom statens, allmänna hypoteksbankens eller andra fullgoda obligationer, eller ock depositionsbevis af riksbanken eller annan bankinrättning, för hvilken Konungen fastställt reglemente.

14 §.

Ej må sparbank ega annan fastighet än som för sparbankens inrymmande är afsedd; dock må sparbank inropa för dess fordran pantsatt eller utmätt fast egendom, som å auktion försäljes, der det för skyddande af dess rätt finnes erforderligt; skolande densamma åter afyttras, så snart det utan förlust kan ske.

15 §.

All vinst, som å sparbanks rörelse uppkommer, skall afsättas till en reservfond för bestridande af omkostnader och betäckande af förluster; dock att, när reservfonden eller, der grundfond blifvit tillskjuten och förbehåll om återbärande deraf icke i reglementet gjorts, sammanräknade beloppet af grund- och reservfonderna öfverstiger tio procent af delegarnes behållning enligt senaste bokslut, hufvudmännen må, efter det sparbankens styrelse afgifvit yttrande i ärendet, kunna besluta, att öfverskottet skall användas för väckande och underhållande hos

mindre bemedlade delegare af håg till ökad sparsamhet eller ock, der reglementet sådant medgifver, för välgörande eller allmännyttigt ändamål. Hufvudmännens beslut härom skall underställas Konungens Befallningshafvande, som har att pröfva, huruvida beslutet öfverensstämmer med föreskrifterna i denna paragraf och sparbankens reglemente.

16 §.

I sparbank skola föras följande böcker:

kassabok, som af särskilda personer föres i två exemplar;

afräkningsbok, som för hvarje delegare utvisar insatta och uttagna belopp samt hans tillgodohafvande;

lånebok, som upptager de af sparbanken utlemnade lån, derå inbetalda räntor och gjorda afbetalningar samt för lånen ställda säkerheter;

register å sparbankens gäldenärer, hvilket vid hvarje gäldenärs namn angifver dennes samtliga förbindelser till sparbanken, vare sig såsom hufvudgäldenär eller löftesman, samt

kapitalbok, upptagande sparbankens tillgångar och skulder vid hvarje års början och slut; varande sparbanks styrelse obetaget att, efter ty pröfvas lämpligt, låta föra äfven andra böcker.

Bokslut skall upprättas för kalenderår och fullständigt utvisa sparbankens ställning.

Konungens Befallningshafvande eger, der så aktas nödigt, att meddela föreskrift angående sättet för räkenskapens förande och afslutande.

Sparbanks styrelse är pliktig att senast en månad efter bokslutets upprättande afgifva statistisk redogörelse angående sparbanken och dess rörelse, jemlikt de föreskrifter Konungen kan låta utfärda.

17 §.

Revision af sparbanks förvaltning och räkenskaper skall årligen förrättas. Revisionsberättelsen skall upptaga beloppen af sparbankens

tillgångar och skulder jemte beskaffenheten af tillgångarne samt innehålla en öfversigt af sparbankens verksamhet under det år revisionen omfattat. Berättelsen tillika med det yttrande af sparbankens styrelse och det beslut af hufvudmännen, hvartill berättelsen må hafva gifvit anledning, skall, så fort ske kan, insändas till Konungens Befallningshafvande och offentliggöras på sätt i 8 § sägs.

18 §.

För sparbank tillskjuten grundfond må endast i det fall, att förbehåll i reglementet derom gjorts, återbäras, dock utan beräkning af ränta eller vinst derå och ej förr än det förhållande mellan reservfond och delegarnes behållning, som i 15 § sägs, inträdd.

19 §.

Hafva, enligt senast upprättadt bokslut, tillskjuten grundfond och, der reservfond bildats, jemväl denna gått förlorade eller har, efter det grundfond återburits, reservfonden förlorats; då skall, derest icke ny grundfond tillskjutes, sparbankens verksamhet genast afbrytas och sparbanken ställas under utredning.

Lag samma vare, derest tillgångarne i sparbank, för hvars skuld till delegarne kommun eller landsting iklädt sig ansvarighet, så nedgått, att de motsvara endast nittiofem procent af delegarnes behållning enligt senaste bokslut.

20 §.

Har någon del af sparbanks vinst blifvit använd på annat sätt än 15 § medgifver, åligger dem, som i beslutet derom deltagit, att, en för alla och alla för en, till sparbanken återgälda hvad sålunda blifvit obehörigen utbetaldt. Underlåtes föreskriften i 19 §, äro de, som låtit

sådan underlåtenhet komma sig till last, likaledes en för alla och alla för en, delegarne ansvarige för deras fordringars fulla gäldande.

Öfverträda eljest hufvudmän eller styrelseledamöter denna lag eller för sparbanken stadfäst reglemente, äro de skyldige att, en för alla och alla för en, ersätta all genom öfverträdelsen uppkommen skada.

I öfrigt äro hufvudmän och styrelseledamöter underkastade ansvarighet för förvaltningen af de sparbanken anförtrodda medel endast efter de grunder, som för sysslomän enligt allmän lag gälla, så vidt de icke särskildt utfäst sig till ytterligare ansvarighet eller reglementet derom innehåller bestämmelse.

Om utförande af talan, hvartill enligt denna paragraf fog må förefinnas, eger Konungens Befallningshafvande att förordna, ändå att anmälan af sakegare icke gjorts.

21 §.

Konungens Befallningshafvande har att öfva tillsyn öfver sparbank och för sådant ändamål sjelf eller genom ombud verkställa undersökning af sparbanks förvaltning, dervid sparbankens räkenskaper, protokoll, kassa och lånehandlingar skola af styrelsen hållas tillgängliga.

Sådan undersökning må, när Konungens Befallningshafvande pröfvar nödigt, ske antingen genom deltagande i den årliga revisionen af sparbankens förvaltning och räkenskaper eller utan samband med revisionen; dock att undersökning af hvarje sparbank skall ega rum minst en gång årligen. Verkställes undersökningen genom Konungens Befallningshafvandes ombud, åtnjuter ombudet arfvode af allmänna medel efter de grunder Konungen stadgar.

Hafva hufvudmän eller styrelse fattat beslut, hvilket står i uppenbar strid med lag eller det för sparbanken gällande reglemente eller eljest finnes medföra våda för sparbankens säkerhet eller kränkning af delegarnes rätt, må Konungens Befallningshafvande vid vite förbjuda

verkställighet af beslutet. Konungens Befallningshafvande må ock vid vite förelägga sparbanks hufvudmän eller styrelse att, i händelse beslut af nyss omförmälda beskaffenhet gått i verkställighet, göra rättelse, der så ske kan, äfvensom att vidtaga åtgärd, som Konungens Befallningshafvande för betryggande af delegarnes rätt funnit nödigt att föreskrifva; Konungens Befallningshafvande i sistnämnda fall dock obetaget att, om förhållandena dertill föranleda, låta på sparbankens bekostnad verkställa sådan åtgärd.

Sker svårare afvikelse från denna lag eller från sparbanks reglemente och varder ej den anmärkta afvikelsen inom förelagd tid rättad, ankommer det på Konungens Befallningshafvande att förbjuda fortsättning af sparbankens verksamhet.

22 §.

Finner Konungens Befallningshafvande grundad anledning att befara förhållande, hvarom i 19 § sägs, har Konungens Befallningshafvande att förordna om sparbankens ställande under utredning. Till deltagande i utredningen skall Konungens Befallningshafvande utse ett ombud, hvilket undfår godtgörelse af allmänna medel till belopp Konungens Befallningshafvande bestämmer.

Afträdes sparbanks egendom till konkurs, gäller i fråga om arvode till allmänt ombud hvad derom är särskildt stadgadt.

23 §.

Beträffande den, till hvars förmån insättning i sparbank första gången verkställs, skall uppgift lemnas å namn samt, der sådant kan ske, födelseår, -månad och -dag, hemvist och lefnadsyrke. Göres insättningen för minderårig, böra, om så kan ske, äfven föräldrarnes namn uppgifvas.

Önskar den, som till förmån för annan insätter medel, att dessa icke må kunna förr än efter viss tid uppsägas till återbetalning, skall han derom göra förbehåll, då insättning första gången verkställles. Vill han vid den insättning göra annat förbehåll i afseende å medlens utbetalning, ankommer det på pröfning af sparbankens styrelse, huruvida medlen må med det förbehåll mottagas.

24 §.

Vid första insättning i sparbank skall till insättaren utan afgift utlemnas en med ordningsnummer försedd motbok, deri gjordt förbehåll skall vara infördt och vid hvilken ett tryckt exemplar af sparbankens reglemente skall vara fästadt.

Vid insättning och uttagning af penningar skola två af sparbankens tjänstemän eller styrelseledamöter derom göra anteckning hvar i sitt exemplar af kassaboken. Insatt eller uttaget belopp införes jemväl i motboken. Styrelseledamot eller tjänsteman må ej i annan ordning, än nu är sagd, å sparbankens vägnar mottaga penningar för insättning eller verkställa utbetalning af insatta medel.

För en och samma person må insättning å mer än en motbok ej ega rum; dock må minderårig, för hvars räkning medel blifvit af annan person insatta, äfvensom den, till hvars förmån motbok med vissa förbehåll utfärdats, kunna utbekomma särskild motbok för insättning af egna medel.

25 §.

Den, som vill uppsäga eller lyfta för hans räkning i sparbank inestående medel, skall i sparbanken uppvisa sin motbok och, derest han icke är personligen känd, styrka sin behörighet genom meddelande af sådana uppgifter, som här ofvan i 23 § omförmälas. Finnas dessa uppgifter öfverensstämma med dem, som vid första insättningen lemnats,

och förekommer ej anledning betvifla att personen är den han uppgifver sig vara, må uppsägningen gälla och utbetalningen verkställas. Omfattar uppsägning hela kapitalet, skall jemväl upplupen ränta utbetalas, dervid motboken till sparbanken återställas.

26 §.

Medel, som för gift qvinnas räkning innestå i sparbank, må af henne, äfven utan mannens samtycke, uppsägas och lyftas. Likaledes må minderårig, som uppnått femton år, utan särskild tillåtelse af målsman, förfoga öfver medel, insatta å motbok, som han på grund af 24 § för insättning af egna medel utbekommit.

I de fall, hvarom i denna paragraf förmäles, må medel ej från sparbank utbetalas till mannen utan hustruns eller till målsman utan minderårigs samtycke.

27 §.

Af sparbank utfärdad motbok bör en gåug årligen å tid, reglementet angifver, inlemnas till sparbanken för att jemföras med dess räkenskaper; skolande, der ej sådant redan skett, den för nästförflutna kalenderår upplupna ränta då jemväl i motboken införas.

I sparbanks reglemente må dock bestämmas, att delegare det år, hans motbok blifvit för insättning eller uttagning i sparbanken uppvist och dervid med räkenskaperna jemförd, skall vara fri från skyldighet att särskildt för sistnämnda ändamål aflemna motboken.

Varder motbok, som bör till sparbanken för jemförelse med dess räkenskaper inlemnas, icke der å föreskrifven tid företedd och yppar sig sedermera skiljaktighet mellan motboken och sparbankens räkenskaper i afseende å insättningar eller uttagningar, skola räkenskaperna ega vitsord, der icke någon omständighet förekommer, som förringar deras trovärdighet.

28 §.

Öfvergår fordringsrätt på grund af motbok från en till annan, skall sådant, så snart ske kan, för sparbankens styrelse anmälas och styrkas, der motbokens innehafvare vill å densamma grunda rätt mot sparbanken.

29 §.

Har motbok förkommit, bör den, som förlorat motboken, sådant hos sparbankens styrelse ofördröjligen anmäla och dervid uppgifva tid och omständigheter, under hvilka förlusten timat. Styrelsen skall då genom kungörelse, hvilken på bekostnad af den, som förlorat motboken, införes en gång i allmänna tidningarne och tre gånger i tidning, som i orten utkommer, efterlysa motboken. Derest denna icke inom sex månader efter det sådan efterlysning sista gången egt rum tillrättakommit, må styrelsen, der den finner sannolikt att motboken verkligan förkommit, utställa ny motbok, utmärkande, att den blifvit utfärdad i stället för den förkomna; skolande, der styrelsen så aktar nödigt, säkerhet ställas för all skada och förlust, som till följd af ny motboks utfärdande kunna drabba sparbanken.

30 §.

Sparbanks reglemente skall, utöfver hvad förut i denna lag är derom stadgadt, innefatta bestämmelser angående:

den ort, hvarest styrelsen har sitt säte;

det belopp, hvartill sparbanks grundfond, der sådan erfordras, skall uppgå;

hufvudmännens antal och den tid, för hvilken de skola väljas, det minsta antal af dem, som bör närvara för att giltigt beslut må kunna fattas, hufvudmännens befogenhet, tid och ort för deras årssammanträde samt sättet för utlysande af detta äfvensom af särskildt sammanträde;

antalet af styrelseledamöter och deras suppleanter, tiden för deras befattning samt styrelsens åligganden och beslutsmessighet;

antalet af revisorer samt tiden för revisionen och dess avslutande; sättet för anordnande af s. k. sparbankskomit  (afdelnings- eller filialkontor), der sådan komité anses erforderlig, bestämmande af dess befogenhet och öfvervakande af dess f r ttningar;

det lägsta belopp, som i sparbank m  insättas, och det belopp en persons tillgodohafvande m  högst utgöra;

sättet f r in- och utl ningsr ntans bestämmande;

den tid efter uppsägning från delegares sida då insatta medel utbetalas; skolande sådan tid bestämmas i förhållande till storleken af det belopp, som skall uttagas, dock icke i något fall under en vecka;

sättet f r uppsägning från sparbankens sida af insatta medel;

förvar och inventering af kassa och värdehandlingar; samt

sättet för fattande af beslut om ändring i reglementet, om sparbankens upplösning och om verkställigheten deraf.

31 §.

När sparbank uppl ses, skall sådant för Konungens Befallningshafvande ofördröjligen anmälas; och må  rsst mning   dess okände borge-n rer sökas.

Uppstår behållning, sedan sparbankens alla förbindelser blifvit fullgjorda, skall denna användas för välgörande eller allmännyttigt ändamål.

Hufvudmännens härom fattade beslut skall underställas Konungens Befallningshafvandes pröfning, och åligger det Konungens Befallningshafvande att tillse, att behållningen varder i öfverensstämmelse med fastst ldt beslut använd.

32 §.

 fver beslut, som af Konungens Befallningshafvande på grund af denna lag meddelas, må klagan föras hos Konungen i Finansdeparte-

mentet, men beslutet går ändock i verkställighet, der icke Konungen annorlunda förordnar.

33 §.

Träder penningeinträttning i verksamhet under namn af sparbank utan att hafva erhållit sådan stadfästelse å sitt reglemente, som i 3 § sägs, stånde en hvar, som emellertid å inträttningens vägnar ingår förbindelse, därför i personlig ansvarighet till fordringsegaren såsom för annan sin förbindelse efter allmän lag.

Denna lag träder i kraft med ingången af år 189 och skall ega tillämpning jemväl å redan inträttad sparbank; dock att sådan sparbank icke är pliktig att fullgöra föreskriften i 3 § om skyldighet att söka stadfästelse å ett i öfverensstämmelse med lagen upprättadt reglemente förr än ett år eller föreskriften i 13 § om redovisning i vissa värdehandlingar af en tiondedel af sparbankens tillgångar förr än fem år efter lagens trädande i kraft. I öfrigt må denna lag icke verka inskränkning i rätt, som enligt äldre reglemente eller eljest gjordt förbehåll kan tillkomma redan inträttad sparbanks stiftare eller andra att återbekomma tillskjuten fond eller att derå njuta ränta; likasom sådan sparbank, så framt dess reglemente ej annorlunda stadgar, icke är skyldig att bereda sig grundfond eller att, med mindre sparbankens tillgångar så nedgått, att de motsvara endast nittiofem procent af delegarnes behållning enligt senaste bokslut, ställas under utredning.

F ö r s l a g

till

Lag angående tillsyn å vissa bolag, hvilka idka penningarörelse med sådan inlåning som sparbank bedrifver.

1 §.

Drifver bolag, hvars reglemente icke är af Konungen stadfäst, penningarörelse under antaget namn af folkbank eller sparkassa eller under annan firma än sådan, som 9 § 2 mom. af lagen angående handelsregister, firma och prokura den 13 Juli 1887 föreskrifver, och ingår sådan inlåning, som sparbank bedrifver, bland bolagets rörelsegrenar; då skall bolaget beträffande rörelsen i dess helhet vara underkastadt enahanda tillsyn af Konungens Befallningshafvande i länet, som i 21 § 1 stycket af lagen angående sparbanker den är för sparbank stadgad. Der för utöfvande af denna tillsyn Konungens Befallningshafvande låter genom ombud undersöka förvaltningen af bolagets angelägenheter, skall godtgörelse därför af bolaget gäldas till ombudet enligt Konungens Befallningshafvandes bestämmande.

2 §.

Styrelse för bolag, hvarom i 1 § sägs, åligger att årligen till Konungens Befallningshafvande aflemna berättelse af bolagets revisorer

öfver verkställd granskning af nästföregående års förvaltning tillika med det beslut, bolagsstämman i fråga om ansvarsfrihet för styrelsen fattat. Dessa handlingar skola genom Konungens Befallningshafvandes försorg införas i länskungörelserna och tidning i orten.

Styrelsen har ock att senast en månad efter bokslutets upprättande afgifva statistisk redogörelse i afseende å bolaget och dess rörelse jemlikt föreskrifter, som Konungen kan låta utfärda.

Bokslut skall upprättas för kalenderår och fullständigt utvisa bolagets ställning; egande Konungens Befallningshafvande att, der så aktas nödigt, meddela föreskrift angående sättet för böckernas förande och afslutande.

Konungens Befallningshafvande må vid vite förelägga bolagets styrelse att fullgöra hvad enligt denna lag styrelsen åligger eller hvad Konungens Befallningshafvande föreskrifvit till betryggande af deras rätt, som hafva medel innestående å sparkasseräkning.

3 §.

Finnes grundad anledning till antagande att bolag, hvarom i denna lag sägs, förlorat sin reservfond och tjugo procent af inbetald grundfond, har Konungens Befallningshafvande att förordna om bolagets ställande under utredning. Till deltagande i sådan utredning skall Konungens Befallningshafvande utse ett ombud, som härför uppbär godtgörelse på sätt i 1 § sägs.

4 §.

Öfver beslut, som af Konungens Befallningshafvande på grund af denna lag meddelas, må klagan föras hos Konungen i Finansdepartementet; men beslutet går ändock i verkställighet, der icke Konungen annorlunda förordnar.

Denna lag träder i kraft med ingången af år 189 och eger tillämpning jemväl på redan bildade bolag af ifrågavarande beskaffenhet.

MOTIV.

Den lagstiftning, hvartill komitén fått nådigt uppdrag att utarbeta förslag, skall afse icke allenast sparbanker, utan äfven andra låneinrättningar, hvilka utan af Konungen fastställda reglementen drifva sparbanks- eller sparkasserörelse. Hvad nu angår uppdraget i förra delen, finner det sin begränsning i den bestämning af hvad med sparbank förstås, som gällande lagstiftning angående sparbanker innehåller. Beträffande deremot uppdraget i öfrigt är det vid saknaden af nästan all lagstiftning i ämnet svårare att afgöra, hvad som faller inom detsamma. Såsom känt är, medgifva flera aktiebolag allmänheten att insätta penningar å s. k. sparkasseräkning, och de bedrifva således äfven den art af inlåning, som i regeln tillhör sparbankerna. Sådan sparkasserörelse idkas ej mindre af de bankaktiebolag, hvilka icke hafva till ändamål att drifva bankrörelse i större omfång, utan blott att tillgodose den mindre omsättningen å viss ort och hvilkas grundfond förty enligt lagen angående bankaktiebolag den 19 November 1886 icke behöfver öfverstiga tvåhundra tusen kronor, än ock af större bankaktiebolag, för hvilka grundfonden enligt samma lag är bestämd att utgöra minst en million kronor. Då emellertid de, som vilja ingå aktiebolag i ändamål att drifva bankrörelse, icke kunna komma i åtnjutande af de rättigheter, som nyss åberopade lag tillerkänner bankaktiebolag, med mindre Konungen efter pröfning af bolagets ordning stadfäster densamma, så föranleder det komitén lemnade nådiga uppdrag icke till vidare yttrande beträffande nämnda arter af bankbolag. I händelse bland de rörelsegrenar, hvilka enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar bedrifva, sparkasserörelse jemväl ingår, gäller om dem, hvad nyss är sagdt angående bankaktiebolagen.

Efter att sålunda hafva frånskiljt de låneinrättningar, hvilka i det komitén gifna uppdrag uppenbarligen icke äro afsedda, vill komitén framdeles närmare bestämma, hvilka slag af låneinrättningar, förutom sparbanker, den nya lagstiftningen enligt komiténs åsigt bör omfatta.

Då det komitén gifna uppdrag sålunda kan anses sönderfalla i två delar, har komitén ansett lämpligt att utarbeta två särskilda lagförslag,

afseende, det ena de egentliga sparbankerna och det andra öfriga ofvan antydda låneinrättningar.

Komitén har sålunda först att yttra sig rörande förslaget till lag angående sparbanker.

I.

Den filantropiska rörelse, hvarur i slutet af förra århundradet sparbanksväsendet framgick, nådde snart äfven de tre nordiska länderna. Tidigast hann den Danmark, hvars äldsta sparbank räknar sina anor från år 1810. Ett decennium senare beredde sig i vårt land Göteborg äran af den första sparbankens inrättande, och år 1822 grundlades i Norges hufvudstad detta lands första sparbank.

Nära samtidigt sålunda till sin uppkomst och egnadt att tillgodose väsentligen samma behof, har de nordiska ländernas sparbanksväsende utvecklats sig i en i det hela likartad riktning. Allmänheten lärde sig snart hysa förtroende för dessa inrättningar, hvilkas oegennyttiga syfte förlänade dem en egendomlig karakter af välgörenhetsanstalter, och i samma mån detta förtroende under utvecklingens fortgång vann i styrka, blefvo tillflödena till sparbankerna allt rikligare. Längre dröjde det också, innan lagstiftaren fann sig föranlåten att ordnande ingripa i sparbankernas verksamhet. Särskildt gäller detta Sverige och Danmark.

I vårt land gjordes nemligen sparbanksväsendet till föremål för lagstiftning först genom förordningen den 1 Oktober 1875, och i Danmark var det först efter en sjuttioårig utveckling under nästan fullständig handlingsfrihet, som sparbankerna genom den ännu gällande lagen (Lov om Spare- og Laanekasser) den 28 Maj 1880 blefvo föremål för särskild lagstiftning. I sistnämnda land sökte man visserligen tidigt att ställa sparbankernas verksamhet under allmänhetens kontroll, i det att genom en regeringsföreskrift, utfärdad år 1827, sparbankerna ålades skyldighet att årligen låta till trycket befordra ett sammandrag af sina räkenskaper, men denna föreskrift gjordes icke med synnerligt eftertryck gällande och råkade småningom i glömska.

I Norge blef väl sparbanksrörelsen tidigt föremål för regeringsmaktens och lagstiftningens uppmärksamhet, i det att der redan år 1824 utfärdades lag i ämnet (Lov angaaende visse Forrettigheder for de Sparebanker, som ere eller blive indrettede, den 20 juli 1824), men denna lag afsåg endast att genom beviljande af vissa förmåner åt sparbanker, som sökt och vunnit regeringens stadfästelse å sina reglementen, främja uppkomsten af dylika sparbanker.

De båda regeringscirkulären af åren 1856 och 1860 afsågo icke heller en verklig reglering af sparbankernas verksamhet, utan endast ett försök att åstadkomma likformighet i de särskilda sparbankernas reglementen, i hvilket hänseende det senare cirkuläret innehöll fullständigt utkast till ett normalreglemente.

Först genom utfärdandet af lagen den 6 Juli 1887 blef det norska sparbanksväsendet på ett mera verksamt sätt omhändertaget af lagstiftningen.

Annorlunda har sparbankernas utveckling i öfriga europeiska länder gestaltat sig. Medan så väl vårt lands som Norges och Danmarks sparbanker bibehållit sin ursprungliga karakter af enskilda inrättningar med nästan fullständig förvaltningsfrihet, har utvecklingen i andra länder ledt derhän att sparbankerna antingen blifvit *statsinstitutioner* eller ock öfvergått till rent *kommunala* inrättningar. Den förra riktningen finner man representerad i Englands och Frankrikes, den senare i de tyska staternas sparbanksväsende.

I England, hvars första sparbank, »trustee saving-bank», inrättades år 1799, meddelades redan genom en sparbanksakt af år 1817 (55 George III c. 130) noggranna bestämmelser i fråga, bland annat, om förvaltningen af sparbanks medel och särskildt beskaffenheten af de säkerheter, mot hvilka dessa medel finge utlånas; och genom en följd af lagstiftningsakter af åren 1828, 1848 och 1860 fördes småningom hela förvaltningen öfver i statens händer och centraliserades hos en statens myndighet (the national debt office). I Frankrike, der år 1818 den första sparbanken (caisse d'épargne et de prévoyance) kom till stånd i Paris, ledde politiska förvecklingar och upprepade rubbningar i sparbankernas verksamhet derhän, att landets *representation* öfvertog ej blott garantien, utan äfven förvaltningen af insättarnes besparingar. Allt sedan år 1839 förvaltas nemligen dessa af en under nationalförsamlingen lydande offentlig kassa (caisse des dépôts et consignations), och denna de franska sparbankernas ställning är ytterligare befästad genom den ännu, med efterhand tillkomna ändringar, gällande lagen om sparbanker den 15 April 1852.

Jemväl i de tyska staterna blef sparbankernas verksamhet tidigt föremål för lagstiftning. Der hafva regeringarne emellertid åtnöjt sig med att öfva tillsyn å sparbankernas förvaltning, hvilken, såsom ofvan är antydt, bedrifves såsom en kommunal angelägenhet under stadsmyndigheternas och landtkretsarnes garanti.

Hvad nu vårt land angår, kom, såsom redan blifvit nämnt, en sparbankslagstiftning till stånd först genom förordningen den 1 Oktober 1875, hvilken förordning, med den ändring och det tillägg, som innehållas i lagarne den 31 December 1888 och den 5 September 1890, utgör bestående lagstiftning i ämnet.

Tidigare försök att lagbinda sparbankernas verksamhet hade emellertid ingalunda saknats. Sålunda förelåg till behandling vid 1862—63 årens riksdag en motion angående meddelande af allmänna föreskrifter att tjena till efter rättelse vid sparbankers stiftande.

I denna motion, som närmast afsåg att främja uppkomsten af ett sparbankssystem för hela landet och i sådant ändamål förordade inrättandet af länssparbanker med afdelningar inom de olika socknarne (s. k. sockenkomitéer), betonades jemväl kraftigt statens pligt att i deras intresse, hvilka åt sparbankerna tillitsfullt anförtrott värden om sina samlade besparingar, med tryggande föreskrifter omgärda sparbankernas i ekonomiskt och socialt hänseende betydelsefulla verksamhet.

Framställningen vann emellertid icke ståndens bifall; dock vittna förhandlingarna i ämnet noggsamt derom att många af landets mera framsynte representanter insågo den tid vara nära, då de kraf, som motionen velat tillgodose, icke längre skulle kunna utan våda afvisas. Några år senare tillsattes också af regeringen en komité med uppdrag att i samråd med chefen för finansdepartementet utarbete förslag till förordning angående rikets sparbanker. Den 19 December 1868 afgaf komitén sitt förslag, och detta innehöll utförliga bestämmelser såväl beträffande sparbankernas organisation, som i fråga om deras förvaltning. Närmast i anledning af de väsentliga anmärkningar, som vid förslaget granskning i Högsta Domstolen rigtades deremot, fann regeringen emellertid förslaget icke lämpligt att upphöjas till lag, utan framlade i dess ställe vid 1871 års lagtima riksdag ett inom justitiedepartementet utarbetadt förslag till förordning angående sparbanker.

Såsom af den kongl. propositionen framgår, hade regeringen vid utarbetandet af nämnda förslag sorgfälligt sökt undvika att genom strängt reglementerande dämpa det medborgerliga intresse, som kallat sparbankerna till lif och framgångsrikt ledt deras utveckling.

Den kongl. propositionen, som i hufvudsak blef af lagutskottet tillstyrkt, föll likväl för motståndet inom Andra Kammaren, der majoritetens män i hvarje sträfvan att lagbinda sparbankernas verksamhet skönjde faror för densamma. Skarpa voro dock de meningsskiften,

som propositionen framkallade, och ringa den röstöfvervigt, som bestämde frågans öde.

Några års ytterligare erfarenhet skulle också visa sig i stånd att bryta motståndet.

Den tid af rik utveckling, som de närmast följande årens sällspordt goda konjunkture medförde jemväl för vårt lands sparbanksväsende, var det nemligen förbehållet att framvisa mer än ett fall, der sparbankernas obegränsade handlingsfrihet urartade till sjelfsväld, och der en mindre omsorgsfull förvaltning bragte insättarnes besparingar i en öfverhängande fara, hvilken endast genom tillfälligt understöd kunde afvärjas. Öfvertygelsen om behofvet af en tidsenlig sparbankslagstiftning vann under sådana förhållanden allt mer insteg i det allmänna tänkesättet, och då vid 1875 års riksdag till behandling förelåg enskild motionärs framställning i detta ämne, fanns af den forna afvogheten föga kvar. Utan märkligt meningsutbyte antogs af Riksdagens båda kamrar det förslag till lag i ämnet, som i anledning af den väckta motionen blifvit af lagutskottet uppgjort och hvilket stod i nästan fullständig öfverensstämmelse med det vid 1871 års riksdag fallna förslaget.

Riksdagens förslag vann regeringens stadfästelse, och den 1 Oktober 1875 promulgerades, såsom förut blifvit nämndt, gällande förordning angående sparbanker.

Ändring i densamma har varit ifrågasatt vid så väl 1882 års som 1886 års riksdag, men de härom framställda förslagen hafva icke föranledt till någon åtgärd. Härtill torde emellertid orsaken hafva varit, icke någon allmännare öfvertygelse om tillräckligheten af gällande bestämmelser, utan de farhågor för alltför häftiga rubbningar i våra sparbankers verksamhet, som de båda vidt gående förslagen voro egnade att framkalla. Deremot var det 1888 års riksdag förbehållet att taga initiativet till tvenne *partiella* reformer af stor betydelse.

I anledning af väckta motioner beslöt nemligen denna Riksdag dels att för sin del antaga förslag till ändrad lydelse af 7 § i förordningen den 1 Oktober 1875, enligt hvilket Konungens Befallningshafvande fick sig ålagdt att årligen förrätta inspektion af sparbanks förvaltning, och dels att i skrifvelse till Konungen anhålla om framläggande af ett förslag angående förbud för sparbank att, der ej tillika viss realsäkerhet blifvit stäld, bevilja lån, för hvilket styrelseledamot eller tjänsteman vid samma sparbank iklädt sig löftesmansansvar (Riksd. skrifvelse n:o 45, 1888). Det förra beslutet vann oförändradt regeringens stadfästelse och upphöjdes den 31 December 1888 till lag. Hvad det senare beslutet angår, föranledde detsamma proposition till 1890 års riksdag,

hvilken proposition så till vida gick längre än Riksdagen i sin skrivelse afsett, som den innehöll förbud mot beviljande af lån mot borgen jemväl då styrelseledamot eller tjänsteman i sparbanken ställt sig såsom låntagare. Med några af lagutskottet tillstyrkta smärre ändringar blef förslaget af Riksdagen antaget, hvarefter lag i ämnet utfärdades den 5 Sept. 1890.

Innan komitén härefter öfvergår till en framställning af de grunder, på hvilka dess förslag till lag angående sparbanker hvilar, tillåter sig komitén att rörande sparbankernas ställning vid slutet af år 1889 — det år, hvilket senaste officiella uppgifter afse — här meddela några siffror, som den trott vara af intresse.

Vid sistnämnda års slut funnos i vårt land 377 sparbanker med 541 filialkontor eller sparbankskomitéer. Antalet delegare uppgick till 1,046,330, hvilken siffra utvisar en under året skedd tillökning af 30,228 delegare. Delegarnes sammanlagda behållning belöpte sig till 268,080,869 kronor och hade under året tillvuxit med 14,733,886 kronor. Under året voro insatta 61,070,595 kronor eller 836,809 kronor mera än under år 1888, medan beloppet af uttagna medel uppgick till 56,806,132 kronor eller omkring en half million kronor mindre än under sistnämnda år. Medelvärdet af hvarje sparbanksbok, hvilket vid 1888 års slut utgjorde 251 kronor 44 öre, ökades under ifrågavarande år med 6 kronor 93 öre. Medan vidare fem år tidigare eller vid 1884 års slut allenast 84 sparbanker egde en reservfond, som motsvarade 10 procent eller deröfver af delegarnes behållning, hade vid ifrågavarande tidpunkt reservfonden nått denna höjd uti 124 sparbanker, och samtliga sparbankers reservfonder motsvarade i medeltal 8,3 procent af delegarnes behållning.

Hvad angår de förvaltade medlens placering, dervid utlåningen mot säkerhet af borgen och af in-teckning är af särskildt intresse, voro vid 1889 års slut af samtliga sparbankers medel utlånta mot säkerhet af borgen 25,³² procent och mot säkerhet af in-teckning 48,⁶⁴ procent, medan förhållandet i detta afseende vid 1884 års slut utvisas af procenttalen resp. 33,⁴³ och 43,¹⁷. Helt olika omfattning hade emellertid de båda placeringssätten i större och i mindre sparbanker.

Sålunda voro vid 1889 års slut i sparbanker, der delegarnes behållning understeg 10,000 kronor, utlånta mot borgen 74,⁵⁶ procent

och mot in-teckning 11,78 procent af nämnda behållning. Motsvarande siffror för år 1888 voro resp. 82,93 och 4,14. I sparbanker med en behållning af mellan 10,000 och 50,000 kronor utvisas det inbördes förhållandet mellan ifrågavarande placeringssätt af procenttalen resp. 64,43 och 19,37 samt vidare i nästan likformig minskning och stegring. I sparbanker med en behållning af mera än 1,000,000 kronor voro så-lunda endast 17,11 procent af behållningen utlånta emot borgen, medan procenttalet för in-teckningslånen utgjorde 52,12. I öfrigt må i fråga om placeringen af sparbankernas medel anmärkas, att 9,24 procent af delegarnes behållning vid 1889 års slut voro anbragta i statens, kom-muners med flera korporationers obligationer samt att placeringen i jernvägsobligationer, aktier och dylika värdepapper omfattade allenast 2,23 procent af nämnda behållning.

Såsom af dessa siffror framgår, är sparbanksväsendet numera vordet en mächtig, i nationens ekonomiska lif djupt ingripande faktor, som, enligt komiténs förmenande, är förtjent af lagstiftarens synnerliga upp-märksamhet. En lagstiftning för sparbankerna bör dock i komiténs tanke ingalunda söka bryta med de grunder, hvarpå sparbanksväsendet hos oss med sådan framgång utvecklats, och intvinga detta i nya former, utan fasthellre rättas derpå att på det beståendes grundval omgärda sparbanksinstitutionen med sådana garantier, att det stora, nästan obe-gränsade förtroende, hvarmed sparbankerna alltjemt af allmänheten om-fattas, må bevaras. Villigt medgifves, att sparbankerna i allmänhet väl motsvarat detta förtroende genom en redbar förvaltning, men erfaren-heten från senare tider har i allt fall mer än en gång inneburit en maning till allvarligt begrundande, huruvida genom gällande lagstiftning är tillräckligt sörjdt för att de, som åt sparbankerna anförtrott vården om sina besparingar och hvilka i allmänhet icke kunna förutsättas ega tillfälle eller förmåga att sjelfve rätt bedöma den större eller mindre tryggheten i en sparbanks förvaltning, må kunna med säkerhet påräkna att återfå sina medel.

Om sålunda komitéen hyser den öfvertygelse, att ökade garantier för sparbankernas verksamhet bjudas af hänsynen till insättarnes säker-het för sina besparingar samt att ett kraftigare ingripande från lag-stiftarens sida, långt ifrån att hämma sparbankernas gagnande verk-samhet, måste stödja och befrämja densamma, känner komitéen emeller-

tid på samma gång lifligt svårigheten att vid en lagstiftning för sparbankerna förena behöfligt eftertryck med nödig varsamhet. Det gäller nemligen, såsom i den kongl. propositionen till 1871 års riksdag yttrades, att dervid noga tillse, att man icke genom att i detalj reglera sparbankernas verksamhet pålägger denna band, som i sjelfva verket äro för densamma främmande och måste inverka förlamande. Den berättigade omsorgen för sparbanksdelegarnes skyddande mot förlust får således icke skjuta åsido hänsynen till de säregna och sinsemellan skiljaktiga förhållanden, under hvilka sparbankerna verka. Om man nemligen vid en lagstiftning, som är afsedd att gälla äfven för nuvarande sparbanker, förbiser de skiftande egendomligheterna i afseende å dessas organisation och verksamhet, löper man tydligen fara att undertrycka den befintliga sparbanksinstitutionen. Och detta vore utan tvifvel mycket att beklaga. Vål har det blifvit sagdt att, sedan postsparbanken beredt tillfälle till en säker och nöjaktig placering af de små besparingarne, sparbanker icke vidare vore behöfliga. Men om denna sats i viss mån kan försvaras, då frågan gäller inrättande af nya sparbanker, kan den helt visst icke tillämpas i afseende å de redan befintliga. Äfven om postsparbanken skulle mäga öfvertaga sparbankernas inlåning, måste man nemligen icke lemna ur sigte utlåningsrörelsen, en verksamhet, som ju postsparbanken icke bedrifver; ty om än sparbanks utlåning, som i åtskilliga sparbanksreglementen upptages såsom ett sparbankens ändamål, ej kan betraktas såsom ett nöjaktigt motiv att bilda ny sparbank, kan den dock i och för sig utgöra fullgiltig anledning att icke omintetgöra redan befintliga sparbanker. För de orter, som vant sig att få vissa lånebehof tillfredsställda af sina sparbanker, spela dessa en så vigtig roll, att deras indragning säkerligen skulle medföra allvarliga ekonomiska rubbningar. Komitén har derföre i tvifvelaktiga fall hellre underlåtit att meddela bestämmelser, som i och för sig kunnat vara lämpliga och nyttiga, än den äfventyrat att genom dylika bestämmelser möjligen undertrycka de befintliga sparbankernas verksamhet, så vidt denna icke bedrifves under förkastliga former.

I cirkulärskrifvelse den 30 September 1890 har Chefen för kongl. finansdepartementet, jemte infordrande af vissa uppgifter angående befintliga sparbanker, anmodat Konungens Befallningshafvande att meddela yttrande om och i hvilka afseenden en förändring af gällande

sparbankslagstiftning ansågs af behovet påkallad samt att särskildt uttala sin mening i fråga om obligatorisk fastställelse af sparbanks reglemente, nya lagbestämmelser för Konungens Befallningshafvandes kontroll öfver sparbankerna, utseende af hufvudmän och styrelseledamöter samt deras befogenhet, val af revisorer samt inskränkning af sparbanksstyrelses utlåningsrätt. De af Konungens samtliga Befallningshafvande med anledning af denna skrifvelse afgifna utlåtanden hafva tillhandahållits komitén och utgjort ett värderikt material vid utförande af dess arbete.

Då en redogörelse för de allmänna grunder, hvarpå komiténs förslag till ändrad lagstiftning för rikets sparbanker hvilar, naturligtvis måste i viss mån sammanfalla med en framställning af de brister, som enligt komiténs förmenande vidlåda den bestående lagstiftningen i ämnet, har komitén ansett lämpligt att i minnet återkalla det allmänna omdöme angående det vid 1875 års riksdag antagna lagförslaget, som vid dess granskning af Högsta Domstolen den 30 Augusti s. å. blef uttaladt.

Högsta Domstolens fleste ledamöter anmärkte sålunda, att enär i förslaget grunderna för sparbankers inrättande samt villkoren för dessa inrättningars förvaltning och sättet för densammas redovisande lemnats i många väsentliga hänseenden obestämda och beroende af lagens utveckling vid tillämpningen, så måste de uppställda föreskrifternas verksamhet för ändamålet att befordra uppsamlingen och fruktbargörandet af synnerligast de mindre bemedlades besparingar samt bereda säkerhet och kontroll för medlens användande kunna med fog ifrågasättas, men att då någon anmärkning om dessa föreskrifternas oförenlighet med gällande lag emellertid icke förekommit och behovet af lagstiftningens ingripande för sparbanksväsendets ordnande år efter år starkare framträd, under det att dittills gjorda försök att tillgodose detta behof visat, att hvad lagstiftningen dervid hade sig förelagdt icke kunde på en gång fullständigt ernås, syntes den ofullständigheten af Riksdagens förslag icke böra hindra Kongl. Maj:ts godkännande af densamma.

En ledamot yttrade såsom sin särskilda mening, bland annat, att förslaget syntes honom föga motsvara de anspråk, som billigtvis kunde ställas på en väl anordnad sparbankslag, alldenstund deri saknades just de väsentligaste stadgandena rörande sättet för sparbanks stiftande,

dess organisation, förvaltning och verksamhet, och samme ledamot uttryckte tillika den förhoppning, att det icke skulle dröja allt för länge, innan nödvändigheten af mera betryggande lagstadganden skulle framtvinga en ny, mera fullständig och ändamålsenlig sparbankslag.

De åsikter om otillräckligheten af bestämmelserna i förordningen den 1 Oktober 1875, som sålunda redan vid dess tillkomst uttalades, öfverensstämma i allt väsentligt med komiténs uppfattning i frågan.

Hvad sålunda till en början angår vilkoren för sparbanks *stiftande*, är det enligt komiténs förmenande en verklig brist hos bestående lagstiftning, att der saknas föreskrift om skyldighet för sparbank att å sitt reglemente söka offentlig myndighets stadfästelse. Förordningen den 1 Oktober 1875 låter det nemligen bero på sparbankens eget val att söka sådan stadfästelse eller icke. Äskas den, skall dermed förhållas enligt föreskrifterna i kungörelsen den 22 Mars 1861, som uppdrager åt Konungens Befallningshafvande att pröfva och, så vidt med lag och laga stadgar är förenligt, fastställa förslag till reglemente för sparbank.

Den utsträckning sparbanksrörelsen numera vunnit och de många och stora intressen, som deraf beröras, göra det emellertid till en oafvislig pligt för staten att i hvarje fall tillse, det icke bestämmelser, som strida mot lag eller innebära våda för sparbanks bestånd och delägarnes trygghet, må kunna inflyta i de stadgar, hvilka äro afsedda att utgöra det omedelbara rättesnöret för sparbankernas verksamhet. Samtliga Konungens Befallningshafvande hafva ock i sina förenämnda utlåtanden uttalat sig i denna syftning, och den omständighet att af rikets sparbanker endast ett fåtal underlåtit att förskaffa sig fastställelse vittnar också bättre än allt annat derom att sparbankerna sjelfva känt sig behöfva den visserligen formella, men därför ingalunda ovigtiga garanti, som ett fastställande innebär. Det kunde visserligen ifrågasättas, huruvida icke, för vinnande af full likformighet i de särskilda reglementenas bestämmelser, fastställelsen borde meddelas af regeringen (se Lov om Sparebanker § 2) eller eljest af central embetsmyndighet, men då det enligt komiténs åsigt är af stor vikt att vid en dylik åtgärd all erforderlig hänsyn tages till de vexlande förhållanden, under hvilka sparbankerna i olika delar af landet tillkommit och verka, samt detta lättare och säkrare låter sig göra, om pröfningen verkställes af embetsmyndighet, som står de verkliga förhållandena närmare, har komitén icke tvekat att bibehålla Konungens Befallningshafvande vid den befogenhet, som genom kungörelsen den 22 Mars 1861 blifvit dem tillerkänd.

Denna befogenhet bör emellertid icke vara inskränkt till rätten att pröfva ett reglementes enlighet med lag, utan bör Konungens Befall-

ningsshafvande vara berättigad att vidtaga de ändringar eller tillägg i ett reglemente, som med hänsyn till dess ändamålsenlighet kunna finnas erforderliga.

Men äfven rätt att vägra sökt stadfästelse å sparbanks reglemente har komitén ansett böra lemnas Konungens Befallningsshafvande. Förhållanden kunna nemligen — om ock undantagsvis — inträffa, då det vore önskligt att uppkomsten af en sparbank hindrades, äfven om alla i lag föreskrifna villkor för dess inrättande blifvit uppfyllda. Med den kännedom Konungens Befallningshafvande är i tillfälle att förskaffa sig om personliga och öfriga förhållanden på en ort, kan det för Konungens Befallningsshafvande finnas skälig anledning att befara, det motivet för den ifrågasatta sparbankens bildande utgöres icke af önskan att bereda en trygg och beqväm placering för de små besparingarna, utan fastmer af intresse att bilda en lånekassa för personer, som sammanslutit sig för att vinna ett dylikt mål; och äro då tillika för den nya inrättningen icke inom orten att påräkna män, åt hvilka med fullt förtroende må kunna anförtros uppdraget att vara hufvudmän och styrelseledamöter, torde, då i öfrigt tillfälle till insättning i sparbank icke för orten saknas, grundandet af den nya sparbanken böra förebyggas. Exempel från senare tid saknas ej heller derå att i närheten af en förutvarande, väl skött och i betryggad ställning kommen sparbank grundats en ny sådan, hvilken, af verkligt behof icke påkallad, hvarken kunnat erbjuda insättare större fördelar eller beqvämlighet än de genom den äldre sparbanken egt, ej heller förmått tillvinna sig de ledande männens inom orten verksamma deltagande och förtroende. Då det i allt fall står vederbörande öppet att öfverklaga Konungens Befallningsshafvandes beslut om vägrad stadfästelse, lärer någon olägenhet icke kunna befaras af dess utsträckta befogenhet i detta afseende.

Endast åt sådan sparbanksinrättning, hvars reglemente vunnit behörig stadfästelse, har komitén ansett *benämningen* sparbank böra förbehållas. Det oinskränkta förtroende, hvarmed sparbankernas verksamhet af allmänheten omfattas, och omsorgen om dettas bevarande kräfva nemligen med nödvändighet, att allmänheten icke må kunna utsättas för misstag rörande den *verkliga* beskaffenheten af den inrättning, åt hvilken den tillitsfullt anförtroer värden om sina besparingar. I enlighet härmed har komitén meddelat förbud för annan sparbanksinrättning än sådan, som vunnit stadfästelse å sitt reglemente, att drifva sin rörelse under namn af sparbank och i anslutning till den norska sparbankslagen tillika gjort detta förbud verksamt genom att låta dess öfverträdande föranleda straffpåföljd.

Att en sparbank, hvars reglemente blifvit fastställt, icke heller bör tillåtas under annat namn än sparbank drifva sin rörelse, torde framstå såsom en själfklar följd af hvad komitén nyss anfört och står för öfrigt i full öfverensstämmelse med den grundsats om firmas *sanningsenlighet*, som genomgår vår gällande fimalagstiftning.

Den omständighet att sparbanks reglemente vunnit stadfästelse har vidare i komiténs förslag tillagts en afgörande betydelse i fråga om *ansvarigheten* för i sparbanken insatta medel. Gällande lagstiftning utgår från den grundsats, att *i regel* sparbanks förvaltare skola vara underkastade ansvarighet allenast efter de grunder, som i 18 kap. handelsbalken finnas stadgade i fråga om sysslomän. Komitén har icke funnit skäl att frångå denna grundsats, men deremot ansett nödigt inskränka dess tillämpning till de sparbanker, hvilka vinna fastställelse å sina reglementen. I fråga om den sparbanksinrättning, som icke vill underkasta sig Konungens Befallningshafvandes pröfning, huruvida den fullgjort de vilkor, vid hvilka lagen knyter tillvaron af en verklig sparbank, och hvilken komitén af sådan anledning nekat benämningen sparbank, har komitén ansett, att full personlig ansvarighet bör hvila på en hvar, som å sådan inrättnings vägnar ingår någon förbindelse.

Fastställandet af sparbanks reglemente har i komiténs förslag gjorts beroende af tvenne yttre förutsättningar, i det komitén nemligen föreslagit, att vid ansökningen om fastställelse skall styrkas ej mindre att, då sparbank tillkommit genom *enskildt* initiativ, antalet stiftare icke understiger en viss minimisiffra, än äfven att en grundfond blifvit till bestämdt belopp tecknad.

I fråga om antalet af sparbanks *stiftare* innehåller förordningen den 1 Oktober 1875 icke någon bestämmelse. Lagligt hinder finnes sålunda icke för ett huru ringa antal personer som helst att inrätta sparbank. Enligt komiténs åsigt är det emellertid af vigt att tillkomsten af en sparbank städse framstår såsom uttryck af ett verkligt och mera allmänt behof, och uppenbart synes vara, att ju större tillslutning denna angelägenhet vunnit, desto större har äfven behofvet varit. Komitén har emellertid icke ansett sig böra åtnöjas med det vittnesbörd om tillvaron af ett verkligt intresse för uppkomsten af en sparbanksinrättning, som redan stiftarnes antal innebär. Detta intresse bör ock vara mäktigt af ekonomiska uppoffringar, afsedda att möjliggöra och stödja den nyinrättade sparbankens första utveckling. De med en sparbanks organisation och begynnande verksamhet förenade kostnader böra enligt komiténs uppfattning icke bestridas med de första insättarnes besparingar, och i ännu högre grad gäller detta om de förluster,

som redan i början af en sparbanks verksamhet kunna inträffa. Detta synes kunna undvikas endast genom tillskjutande af en *grundfond*, hvilken, i enlighet med sitt angifna ändamål, bör till sitt fulla belopp vara inbetald, innan sparbank träder i verksamhet. Flera af våra sparbanker ega också en dylik fond och hafva dermed för sin del erkänt behofvet och ändamålsenligheten af komiténs ifrågavarande förslag.

Såsom komitéen redan antydtt, ega föreskrifterna om stiftarnes antal och bildandet af en grundfond tillämplighet endast i fråga om sparbank, som tillkommit genom *enskilda* personers samverkan. Der sparbank stiftas af kommun eller landsting, hvilket jemväl för framtiden kan antagas komma att ske, kan naturligtvis icke blifva tal om ett bestämdt antal stiftare, och det stöd för sparbanks utveckling, som tillvaron af en grundfond är egnad att innebära, vinnes uppenbarligen i vida högre grad derigenom att kommun eller landsting ställer sig såsom garant för de i sparbank insatta medlen. Vid sådant förhållande har komitéen lemnat kommuner och landsting valet emellan att genom lagligen bindande beslut åtaga sig en dylik ansvarighet eller att ställa sig förslaget föreskrift om grundfond till efterrättelse.

Gällande lagstiftning angifver *hufvudmän* och styrelseledamöter såsom dem, hvilka handhafva sparbankens förvaltning, men lemnar i öfrigt sparbankerna full frihet att, på sätt dem bäst synes, ordna sin organisation. De föreskrifter, som sparbankernas reglementen i sådant hänseende innehålla, hafva äfven en sins emellan mycket olika karakter. Sålunda bestämma icke få reglementen, att en del af sparbanks hufvudmän, någon gång alla, tillika skola utgöra sparbankens styrelse; i andra reglementen förklaras samtliga delegare vara sparbankens hufvudmän; i många sparbanker fungera hufvudmän och styrelseledamöter tillika såsom tjänstemän i sparbanken, och slutligen finnas reglementen, för hvilka hufvudmansinstitutionen är alldeles obekant. Nämda institution är emellertid enligt komiténs åsigt ett led i sparbankernas organisation, som icke gerna kan undvaras. Det är nemligen af vikt att, då sparbanks delegare icke lämpligen *samfäldt* kunna bevaka sina intressen inom sparbanken, ega en korporation, som har att representera dessa intressen (jmför härmed de norska sparbankernas »forständer- eller representantskab») och särskildt upprätthålla desamma gent emot sparbankens styrelse. I förhållande till denna böra följaktligen hufvudmännen intaga ställningen af en slags öfverstyrelse med ungefärligen samma befogenhet, som i ett bolag tillkommer bolagsstämman gent emot bolagets styrelse.

Af vigt är äfven att lagstiftaren söker förebygga en sammanblandning af hufvudmännens, styrelsens och sparbankstjenstemännens funktioner, hvarigenom förvecklingar i sparbanks verksamhet lätteligen uppstå, och komitén har i sådant hänseende sökt att gifva nödiga föreskrifter.

Hvad då först hufvudmännen angår, är i ett stort antal sparbanker hufvudmansskapet grundadt på *sjelfskrifvenhet*, i det att hufvudmännen utgöras än, såsom redan blifvit anmärkt, af samtliga eller visse bland delegarne, vanligen sådane, som under någon längre tid haft i banken innestående visst belopp, än — såsom i många sockensparbanker — af kommunens å kommunalstämma röstberättigade medlemmar, än af bestämde korporationer (landstingen, hushållningssällskapen, dessas underafdelningar, de s. k. hushållsgillena, eller förvaltningsutskott, stadsfullmäktige och allehanda s. k. societeter i städerna), och ett reglemente utsträcker sjelfskrifvenheten till »hvar och en inom orten boende person, som intresserar sig för sparbankens verksamhet, råder öfver sig och sitt gods samt åtnjuter medborgerligt förtroende». En särdeles vanlig bestämmelse i sparbankernas reglementen är slutligen att en hvar, som vid sparbanks stiftande eller sedermera bidragit med visst belopp, är sjelfskrifven såsom hufvudman.

Det behöfver emellertid knappast påpekas, hurusom ett sjelfskrifvet hufvudmansskap i allmänhet torde vara föga egnadt att väcka och underhålla något lifvigare intresse för sparbankssakens främjande eller att framkalla en verklig känsla af ansvarighet. Helt annat torde deremot förhållandet blifva, om det förtroende, hvaraf ifrågavarande institution bör uppbäras, får taga sig ett bestämdt uttryck i en valhandling; och i enlighet härmed har komitén föreslagit, att hufvudmännen i regel skola utses genom val. Sättet för valet har dock komitén ansett böra lemnas åt de särskilda sparbankerna att i sina reglementen bestämma, då på bestämmandet måste inverka de vexlande sätt, hvarpå sparbank tillkommit, och de lokala förhållanden, hvarunder den verkar. I allmänhet vore det i komiténs tanke önskligt att hufvudmännen eller visst antal af dem utsåges af kommunalrepresentationen eller annan korporation eller myndighet, som för sparbanken hyste intresse, och att, särskildt der sådan korporation stiftat sparbank eller hitintills sjelf verkat såsom hufvudmän, densamma fortfarande hägnade sparbanken genom att för den utse hufvudmän; men då tillämpningen af en allmän föreskrift i berörda syfte måste bero på frivilligt åtagande i hvarje särskildt fall, har komitén funnit sig icke böra föreslå någon dylik bestämmelse, under förvisning att Konungens Befallningshafvande vid pröfning af spar-

banks reglemente icke lära underlåta tillse, att bestämmelserna om ifrågavarande valhandling varda för sparbanken betryggande.

Komiténs önskan att hufvudmännens ansvarighetskänsla i möjligaste måtto hålles vid lif har vidare föranledt komitén att bestämma ett maximum för hufvudmännens antal, liksom ett minimum för detsamma blifvit fastställt.

Hvad härefter vidkommer sparbanks *styrelse*, är dennas verksamhet till sin art och omfattning så väsentligt beroende af de förhållanden, under hvilka en sparbank arbetar, att hvarje försök att i lag regelbinda detaljerna af denna verksamhet skulle vara oklokt. I likhet med den bestående lagstiftningen lemna derföre komiténs förslag sparbankerna öppet att ordna styrelsens verksamhet, såsom för hvarje särskild sparbank kan finnas lämpligt, och inskränker sig till att helt allmänt angifva karakteren af samma verksamhet. I sammanhang med behandlingen af åtskilliga ämnen af större vikt har komitén likväl ansett lämpligt att särskildt framhålla styrelsens åligganden i dessa fall.

Nära sammanhängande med frågan om sparbanks rättsliga natur och organisation är spørsmålet om den form, hvarunder nödig *publicitet* bör beredas sparbanks rörelse. I sådant afseende har, enligt hvad för komitén är känt, någon tvekan yppats, huruvida icke sparbank vore skyldig att göra anmälan om firma. En sådan skyldighet åligger sparbankerna i Norge och Danmark enligt der gällande firmalagstiftning och är för öfrigt, hvad Danmark angår, föreskrifven jemväl i 1880 års sparbankslag. Hvad Sverige vidkommer, är genom 8 § af lagen den 13 Juli 1887 anmälningspligten såsom regel sammanbunden med och stald i beroende af skyldigheten att föra handelsbok.

Nu åligger, som bekant, enligt bestämmelsen i 1 § af förordningen den 4 Maj 1855 sistnämnda skyldighet en hvar, enskild man eller bolag, som gjort till sitt yrke att idka handel såsom näring, och i 2 § af samma förordning förklaras uttryckligen, att under nämnda stadgande inbegripas de, som drifva penninghandel och bankrörelse. Arten af den penningrörelse våra sparbanker bedrifva är emellertid så egendomlig, att komitén icke kan anse nyss anförda bestämmelser ega tillämplighet på denna rörelse. Nämnda egendomlighet består just deri att sparbanks verksamhet icke afser enskild vinst, och vid sådant förhållande lära de personer, som i egenskap af stiftare, hufvudmän eller styrelse sammanslutit sig för att drifva sparbanksrörelse, näppe-ligen kunna anses gjort detta i och för sin *näring*, huru vidsträckt omfattning man än må vilja gifva detta begrepp.

Deremot har komitén bibehållit och i viss mån skärpt gällande bestämmelser om offentliggörande af uppgifter om sparbanks hufvudmän och styrelseledamöter, af revisionsberättelsen och af statistiska meddelanden om sparbanks rörelse.

Ett ämne, som på grund af sin stora vikt varit egnadt att tillvinna sig komiténs särskilda uppmärksamhet, är frågan om den frihet i *förvaltningen* af delegarnes besparingar, som sparbankerna böra åtnjuta. I gällande lagstiftning är denna förvaltningsfrihet underkastad begränsning i ytterst få hänseenden, och lagligt hinder finnes sålunda icke för sparbank att utvidga fältet för sin verksamhet derhän, att denna antager former, snarlika dem, som hos de egentliga bankerna förekomma. Sparbanks rörelse har emellertid sina naturliga gränser, hvilka icke utan fara öfverskridas. Ett beträdande af området för de egentliga bankernas verksamhet skulle nemligen leda sparbankerna in i en ojemn täffan, under hvilken sparbankerna möjligen skulle se sig nödsakade till eftergifter i fråga om krafvet på *säkerhet* för de medel, hvilkas vård blifvit dem anförtrodd.

Villigt medgifver komitén, att omtanken om delegarnes bästa i allmänhet afhållit sparbankerna från att inlåta sig på den farliga väg, som nyss blifvit antydd, men erfarenhet af ett motsatt förhållande saknas ingalunda, och det danska sparbanksväsendets urartande under 1870-talet framstår i sådant hänseende som ett varnande exempel.

Komitén har derföre trott sig handla i sparbankernas eget intresse, då den i sitt förslag inrymt förbud ej mindre mot inlåning under annan form än den enda för en sparbank naturliga, än ock mot utlåning af sparbanks medel mot annat fordringsbevis än skuldebref. Sparbank har dock lemnats den utväg öppen att för fyllande af tillfälligt penningbehof upptaga lån och öppna kreditivräkning.

Då emellertid nyss angifna utväg icke bör annat än undantagsvis anlitas, har komitén måst vara betänkt på att genom en anordning af mera regelmessig karakter sätta sparbank i stånd att med lugn och utan störande rubbningar i sin verksamhet möta oförutsedda anlopp på dess kassa. Såsom af den statistiska redogörelsen framgår, är nemligen för de mindre sparbankernas förmåga i detta hänseende synnerligen ofullständigt sörjdt, då deras tillgångar nästan uteslutande äro placerade i borgens- eller inteckningslån. Till afhjelpande af nämnda brist har komitén föreslagit skyldighet för hvarje sparbank att hålla en *kassareserv*, bestående af fullgoda och under alla förhållanden lätt säljbara värdepapper.

Fördelarne af en dylik anordning ligga i öppen dag och äro för öfrigt af erfarenheten till fullo bekräftade. Endast bestämmandet af kassareservens storlek möter någon svårighet. Denna fråga var, hvad Danmarks sparbanksväsende angår, föremål för synnerligen lifliga förhandlingar vid ett talrikt besökt möte i Aarhus (Januari 1878), der det gälde att fastslå vissa ledande grundsatser för sparbankernas verksamhet. Der tillstädesvarande bankmän enades derom att först då en kassareserv motsvarade en tredjedel af delegarnes behållning, densamma kunde anses fullt betryggande.

Med hänsyn emellertid dertill att det för våra sparbanker skulle ställa sig svårt att hålla en kassareserv af nämnda omfattning, utan att inlåningsräntan alltför mycket nedtrycktes, har komitén ansett sig icke böra gå längre än för vinnande af syftet med den föreslagna anordningen synts oundgängligt och sålunda — i likhet med hvad norska sparbankslagen härom stadgar — föreskrifvit, att minst en *tiondedel* af delegarnes behållning skall anbringas såsom kassareserv.

Äfven den minsta sparbank torde, enligt komiténs åsigt, kunna utan nämnvärd svårighet bereda sig en kassareserv af denna inskränkta omfattning, helst komitén genom de föreslagna bestämmelserna om de till kassareserv afsedda värdepapperens beskaffenhet sökt att underlätta anskaffandet af desamma.

I fråga om sparbanks utlåningsrörelse i öfrigt är redan visadt, hurusom lånen mot namnsäkerhet (borgenslån) och mot säkerhet af inteckning i fast egendom äro de utlåningsformer, som i vårt sparbanksväsende blifvit förherrskande.

Af de siffror komitén härofvän lemnat framgår ock, hurusom, i stort sedt, utlåningen mot säkerhet af inteckning visar en bestämd tendens att tilltaga, medan ett motsatt förhållande synes vilja göra sig gällande i fråga om borgenslånen. Vidare utvisa dessa siffror, att borgenslånen synas få större användning i samma mån sparbanks verksamhet eger mindre utsträckning, medan inteckningslånen förete en afgjord benägenhet att tilltaga jemnsides med sparbanks egen utveckling. Denna anmärkningsvärda omständighet har enligt komiténs uppfattning sin naturliga grund i de olikartade förhållanden, under hvilka de större och de mindre sparbankerna arbeta. Medan nemligen å ena sidan de senare, på grund af sin nära förbindelse med befolkningen i den ort, till hvilken dess verksamhet är begränsad, i allmänhet äro väl förtrogna med denna befolknings personliga förhållanden samt därför också i stånd att långt bättre än de förra med deras vidsträcktare verkningskrets bedöma såväl den ekonomiska som den moraliska

halten af den säkerhet, som en borgensförbindelse är egnad att lemna, torde deremot å andra sidan de insigter af juridisk art, hvilka mången gång erfordras för att utröna värdet af en erbjuden inteckning, i regel stå de mindre sparbankerna till buds i långt ringare grad än de större.

Från flera håll höras nu röster, hvilka under hänvisande till de för vårt näringslif ödesdigra verkningarna af det s. k. borgenssystemet och den utsträckning, detta vunnit vid de mindre sparbankernas utlåning, med all kraft påyrka en begränsning af sparbankernas rätt att utlemna lån mot endast namnsäkerhet. Särskildt förtjenar i sådant afseende nämnas, hurusom flera länsstyrelser i sina med anledning af chefens för finansdepartementet ofvannämnda skrifvelse afgifna utlåtanden uttalat sig för en begränsning i ofvan antydt syfte.

Att, såsom dessa uttalanden i allmänhet afse, meddela förbud för sparbank att mot borgenslån utlemna mer än viss, större eller mindre, del af delegarnes tillgodohafvande finner komitén emellertid betänkligt. En dylik begränsning skulle nemligen, huru måttfull den än bestämdes, komma att verka synnerligen ojemnt. De större sparbankernas verksamhet skulle deraf icke alls eller endast i ringa mån beröras, medan deremot förbudet icke torde kunna undgå att försvåra de mindre sparbankernas sträfvan att på ett nöjaktigt sätt förränta delegarnes behållning och sålunda i längden ofördelaktigt återverka på deras inlåningsrörelse. En begränsning af borgenslånerörelsen skulle tvinga de mindre sparbankerna att öfvergå till utlåning mot inteckning, men om man afser skydd för sparbankens utlånta medel och sålunda vill förebygga, att borgenslånen utbytas mot dåliga inteckningar, måste man då äfven suppleras påbudet om borgenslånets begränsning med ett stadgande om beskaffenheten af de inteckningar, som i sparbank må belånas. Att lämpligen afväga ett sådant stadgande erbjuder dock stora vanskligheter och torde för öfrigt innebära ett allt för strängt reglementerande af sparbankernas verksamhet. Då nu härtill kommer den förut antydda svårigheten för de mindre sparbankerna att med de krafter, hvaröfver de förfoga, bedöma en inteckningssäkerhet, har det ej syntts komitén tillrådigt att föra dessa sparbanker djupare in i inteckningsbelåningen, helst i följd af fastighetskreditens allt större utbredning utsigterna att erhålla fullt betryggande inteckningssäkerheter förminskats.

En synnerligen anmärkningsvärd omständighet är det också att sparbankernas förluster på sin utlåning mot borgenssäkerhet i allmänhet ställt sig ganska obetydliga.

Om sålunda komitén i de mindre sparbankernas intresse icke ansett sig böra i vidare mån, än som innebäres i dess förslag om skyl-

dighet för sparbank att hålla kassareserv, föreslå en *direkt* begränsning af sparbanks befogenhet att utlåna sina medel mot borgenssäkerhet, har dock komitén ingalunda lemnat sparbankerna obegränsad frihet i förevarande hänseende. Utan förändring har nemligen komitén upptagit bestämmelserna i lagen den 5 September 1890, hvarigenom lagstiftaren sökt förebygga, att ledamöter af sparbanks styrelse eller dess tjänstemän missbruka sin ställning till att förskaffa sig och andra kredit utan fullgod säkerhet. Vidare har komitén sökt att undanrödja de faror, hvarmed de s. k. stående lånen hota delegarnes säkerhet, och i sådant hänseende meddelat föreskrifter om rätt för sparbank att under visst vilkor uppsäga borgenslån till återbetalning, om skyldighet att å dylikt för längre tid beviljadt lån verkställa årliga afbetalningar samt om årlig pröfning af den säkerhet, som låntagares och löftesmäns förbindelser erbjudas.

Värdet af alla dessa föreskrifter blefve emellertid lätt nog illusoriskt, derest icke på samma gång sörjdes för en fullt betryggande och verksam *kontroll*. I sådant afseende synes bestående lagstiftning lemna åtskilligt öfrigt att önska, och denna uppfattning är nästan samstämmigt uttalad af rikets länsstyrelser i deras förut nämnda utlåtanden.

Genom den i lagen den 31 December 1888 föreskrifna årliga inspektion är visserligen tillfälle beredt Konungens Befallningshafvande att öfva en fortgående tillsyn öfver sparbanks förvaltning, men uppenbart är, att då denna tillsyn — den må nu verkställas i eller utan sammanhang med den årliga revisionen af sparbanks förvaltning — måste grunda sig på sparbanks räkenskaper och öfriga handlingar, den sammans fullständighet ytterst beror af dessas beskaffenhet. Denna har emellertid, enligt hvad för komitén tillgängliga inspektionsberättelser och länsstyrelsernas utlåtanden gifva vid handen, icke sällan föranlett väsentliga anmärkningar. Så hafva i en och annan mindre sparbank icke ens ordentlig kassabok blifvit förd, utan anteckningar om insättningar och uttagningar verkstälts å lösa papper. Att vidare register, utvisande för hvarje särskild låntagare dennes förbindelser till banken, saknats, äfvensom upprättadt bokslut befunnits ofullständigt eller felaktigt, utgöra ofta förekommande anmärkningar.

Allmänt är känt, hvilken betydande roll bokföringens bristfällighet spelat vid de sparbankskalamiteter, som under senare tider inträffat. Andra exempel derå att förtiga, torde sålunda ännu vara i friskt minne, hurusom räkenskapsföraren i en af våra sparbanker genom sitt bokföringssätt lyckades år efter år för sparbankens revisorer dölja sina betydande försvinnningar.

Härofvän har komitén visserligen uttalat den uppfattning, att sparbank icke vore skyldig underkasta sig bestämmelserna i förordningen den 4 Maj 1855 om handelsböckers förande, men häraf följer ingalunda, att sparbank bör vara befriad från skyldigheten att föra *sådana* böcker, som erfordras för dess rörelse och för ett säkert bedömande af dess ställning. En sådan bokföring kräfvades af hänsynen till delegarnes trygghet, och komitén har derföre icke hyst betänklighet mot att i sitt förslag inrymma vissa föreskrifter i fråga om sparbanks bokföring, hvilka syntes komitén af behovet påkallade.

En kontroll, som inskränkes till att, om än aldrig så fullständigt, ådagalägga tillvaron af hvarjehanda oregelbundenheter i en sparbanks förvaltning, är emellertid af föga nytta, så länge möjlighet saknas att, i händelse af tredska från sparbanks sida, framtvinga åtgärder i syfte att undanröjda dessa oregelbundenheter. Kontrollen måste sålunda göras *effektiv*.

För närvarande eger Konungens Befallningshafvande rätt att ingripa i sparbanks förvaltning endast då grundad anledning förekommer att befara det förhållande att sparbanks tillgångar motsvara endast nittiofem procent af innestående medel, löpande årets räntor oberäknade, eller då sparbanks vinst blifvit olagligen använd (se § 7 i förordningen den 1 Oktober 1875).

Gent emot andra missförhållanden, hvilkas tillvaro blifvit genom inspektionen fullt ådagalagd, står Konungens Befallningshafvande magtlös, derest sparbank icke skulle finna med sin fördel förenligt att sjelfmant vidtaga nödig rättelse.

Inspektionsberättelserna vitsorda visserligen i allmänhet sparbankernas goda vilja härutinnan, men fall hafva dock ingalunda saknats, då framställningar om rättelse af befunna oregelbundenheter lemnats utan afseende. Sålunda har förekommit, att sparbanks styrelse oaktadt upprepade påminnelser uraktlåtit anmäla skedd ändring i sitt reglemente eller envist vägrat att afhjelpa bristerna i den för sparbanken använda bokföringsmetod. I ett särskildt för komitén känt fall har Konungens Befallningshafvande icke ansett sig kunna förhindra verkställighet af ett beslut om afskrifning af lån, för hvilket sådan säkerhet var stäld, att afskrifningen icke kunde anses annorlunda än såsom efterskänkande af en värderik fordran. Med dessa och flera andra exempel för ögonen har komitén icke dragit i betänkande att i sitt förslag tillägga Konungens Befallningshafvande rätt att ingripa i sparbanks förvaltning för att skydda delegarne mot uppenbar kränkning af deras rätt och att medelst föreläggande af vite gifva sina framställningar tillbörligt eftertryck.

Såsom ett korrektiv i sista hand mot ett uppenbart lagstridigt förfarande af svårare art bör Konungens Befallningshafvande slutligen ega att förbjuda fortsättning af tredskande sparbanks verksamhet.

Sparbankernas reglementen innehålla i allmänhet utförliga bestämmelser med anledning af de förhållanden af privaträttslig art, som genom insättning i sparbank kunna uppkomma. Hit höra t. ex. föreskrifterna om dödandet af förkommen motbok samt om vissa förbehåll rörande rätten att förfoga öfver insatta medel.

Med hänsyn till den betydelse flera af dessa föreskrifter ega och vigten deraf, att för reglementenas bestämmelser i dessa ämnen en fast utgångspunkt vinnes, har komitén ansett lämpligt, att ifrågavarande förhållanden varda genom *lag* reglerade och i enlighet härmed i förslaget inrymt åtskilliga föreskrifter i ämnet. Härtill har komitén så mycket hellre haft anledning, som komitén icke kunnat undgå att finna, hurusom den verkliga innebörden af ifrågavarande privaträttsliga förhållanden icke alltid blifvit rätt uppfattad. För flera af nu antydda föreskrifter ligga till grund sådana bestämmelser uti förordningen angående en postsparbank för riket den 22 Juni 1883, hvilka synts komitén vara af beskaffenhet att böra inflyta i lagstiftningen för sparbanker.

Beträffande slutligen frågorna om bildandet af en *reservfond* och dennas användning samt om sparbanks *upplösning* och dermed förknippade omständigheter, utgör hvad komiténs förslag derom innehåller endast en utveckling af gällande bestämmelser med de modifikationer i det förra hänseendet, hvartill komiténs förslag om en grundfond bort föranleda.

Efter framhållande af dessa allmänna synpunkter öfvergår komitén till att angifva de speciella grunderna för lagförslagets stadganden, så vidt dessa grunder skilja sig från gällande lagstiftning och icke framgå af hvad redan är anfördt.

1 §.

Komitén har ansett lämpligt att i lagförslagets första paragraf närmare angifva de bestämmingar, som enligt dess uppfattning tillkomma

begreppet sparbank. Främst har komitén dervid velat framhålla, hvad som i 11 § af förordningen den 1 Oktober 1875 blifvit endast på ett medelbart sätt uttryckt, nemligen att sparbank icke afser *vinst* för stiftare eller desses rättsinnehafvare. Likaledes har det egentliga syftet med sparbanks verksamhet ansetts böra betonas skarpare än som skett i 1 § af nyss nämnda förordning. Vidare har komitén genom att framhålla, hurusom de i sparbank insatta medel äro afsedda att viss tid efter uppsägning återbetalas, velat uppdraga en gräns mellan sparbanker, å ena, samt ränte- och kapitalförsäkringsanstalter, å andra sidan, på samma gång komitén härigenom uttryckt, att sparbank icke må ovilkorligen *förbinda sig* att redan vid anfordran återbetala insatt belopp. Slutligen har komitén ansett lämpligt att i sjelfva definitionen å en sparbank i förslagets mening inrymma en bestämmelse derom att dess reglemente skall vara behörigen stadfäst.

De sparbankens fordringsegare, hvilkas fordran grundar sig på *insättning*, böra i lagen erhålla en gemensam benämning. Ordet *insättare*, som i sådant hänseende ligger närmast till hands, har komitén ansett mindre lämpligt, emedan det endast uttrycker att en insättning egt rum och lemnar oafgjordt, om den fordran, som genom insättningen uppkommit, ännu finnes kvar. Komitén har använt ordet *delegare* företrädesvis derföre att detsamma redan vunnit häfd i den af komitén föreslagna betydelsen. Komitén har emellertid ingalunda förbisett, att en väsentlig skilnad förefinnes mellan delegarne i ett vanligt bolag och delegarne i en sparbank, hvilka, på samma gång de i sparbanken ega del, äro dess fordringsegare, och komitén har derföre i andra stycket af förevarande § lemnat en förklaring å benämningen sparbanksdelegare.

2 §.

Det minimibelopp för sparbanks grundfond, som komitén i anslutning till den norska sparbankslagens föreskrift i ämnet föreslagit, är visserligen ringa, men torde dock kunna anses motsvara grundfondens förut omnämnda hufvudsakliga syfte att vara en fond, hvarmed närmast kostnaderna för en sparbanks organisation skola bestridas. Att komitén icke ansett sig kunna föreslå en högre siffra beror, såsom lätt inses, af komiténs önskan att anskaffandet af en grundfond icke måtte varda något väsentligt hinder för sparbanks stiftande. I fråga om rätten att disponera öfver sparbanks grundfond får komitén tillfälle att närmare yttra sig i anledning af 18 § i komiténs förslag.

Hvad vidkommer paragrafens senare del, må anmärkas, hurusom det syns komitén lämpligt och för öfrigt öfverensstämmande med grunderna för vår näringslagstiftning, att god frejd och svenskt medborgarskap uttryckligen angifvas såsom erforderliga kvalifikationer för stiftare af sparbank. Att desse jemväl skola råda öfver sig sjelf och sin egendom har komitén ansett öfverflödigt att i författningen införa. Den siffra slutligen, som antalet stiftare ansetts icke böra i något fall understiga, torde icke finnas vara för hög, då antalet af dem, som deltagit i stiftandet af nuvarande, på enskildt initiativ tillkomna sparbanker, oftare öfver- än understigit densamma.

3 §.

Jemväl i fråga om den väsentliga innebörden af denna paragraf tillåter sig komitén åberopa den redogörelse för lagförslagets allmänna grunder, som ofvan blifvit lemnad.

I öfrigt må anföras, att komitén, som förutsatt möjligheten af att sparbanker komma till stånd, hvilka omfatta flera län eller delar af skilda län, för sådant fall ansett nödigt meddela bestämmelse, hos hvilken länsstyrelse fastställelse å reglementet skall sökas. Af den motsättning mellan enskilde stiftare, å ena, samt kommun eller landsting såsom stiftare, å andra sidan, som i paragrafen förekommer, torde vidare framgå, hurusom till den förra kategorien måste hänföras icke blott enskilda personer, hvarom i 2 § förmåles, utan äfven allehanda korporationer såsom länens hushållningssällskap och deras underafdelningar, de s. k. hushållsgillena m. fl. Ehuru dessa korporationer, hvilka visat sig synnerligen verksamma för sparbanksväsendets främjande och i några fall uppträdt såsom sparbanksstiftare, äro af öfvervägande offentlig-rättslig natur, har komitén icke velat i förevarande afseende likställa dem med kommuner eller landsting, då de nemligen sakna dessas permanens och sålunda icke äro i stånd att gifva sina åtaganden den ovilkorligt bindande verkan, som tillkommer de senares i laga ordning fattade beslut.

Att nu kommun eller landsting eger fatta ett beslut af den beskaffenhet, som här förutsättes, synes komitén otvifvelaktigt, då inrättandet af en sparbank icke lärer kunna fränkännas karakteren af en kommunens eller länets gemensamma hushållningsangelägenhet.

I paragrafens andra och tredje stycken har komitén angifvit beskaffenheten af den pröfningsrätt, som på ofvan utvecklade grunder

blifvit Konungens Befallningshafvande tillerkänd; och det är häröfvan antydt, hurusom bestämmelsen att, om stadfästelse vägras, skäl dertill skall uppgifvas, afser att underlätta talan mot ett tilläfventyrs obehörigt beslut.

4 §.

I den allmänna redogörelsen för lagförslagets grunder har komitén framhållit, hurusom det förtroende sparbankerna åtnjuta från allmänhetens sida ovilkorligen föranleder dertill att benämningen sparbank bör uteslutande förbehållas sådan sparbanksinrättning, hvilken vunnit stadfästelse å sitt reglemente.

Att med de i paragrafens senare stycke förekommande orden: »der icke Konungen annorlunda förordnat» afses postsparbanken, torde knappast behöfva påpekas. I fråga om innehållet i öfrigt af detta stycke tillåter sig komitén åberopa hvad härutinnan blifvit i den allmänna redogörelsen anfördt.

5 §.

Då det tydligen är af stor vigt att sparbank icke öppnar sin rörelse, innan dess yttre organisation blifvit fullständigt genomförd eller de penningetillskott skett, med hvilka de första kostnaderna för sparbanks förvaltning skola bestridas, har genom föreskrifterna i denna paragraf tillfälle blifvit Konungens Befallningshafvande beredt att i dessa afseenden utöfva nödig kontroll.

6 §.

Stadgandet i denna paragraf, som i hufvudsak öfverensstämmer med gällande föreskrift i ämnet (Förordningen den 1 Oktober 1875 § 8), torde icke tarfva vidare förklaring. Med detsamma bör jemföras 30 § i förslaget, som, bland annat, innehåller föreskrift att i sparbanks reglemente icke får saknas bestämmelse om den ort, der sparbankens styrelse har sitt säte.

7 §.

De organisationsföreskrifter, som i denna § meddelas, torde finnas i allo öfverensstämma med de i den allmänna redogörelsen framhållna grunder.

Hvad hufvudmännen angår, har komitén sålunda särskildt uttryckt deras karakter af att vara delegarnes representanter och en sparbankens öfverstyrelse äfvensom föreskrifvit, att de skola utses genom val. Sättet för verkställandet af detta val har komitén, med afseende å den af rådande skiljaktigheter i de bestående sparbankernas organisation härflytande svårigheten att i detta ämne meddela väl afpassade lagbestämmelser, öfverlåtit åt sparbankerna sjelfva att genom sina reglementen ordna, på sätt dem bäst synes.

Den ställning stiftarne af sparbank intaga till densamma och det intresse för en god förvaltning, som man hos dem bör kunna förutsätta, hafva föranledt komitén att i afseende å dem medgifva en afvikelse från valprincipen, i det för sparbankerna lemnats öppet att i sina reglementen *förklara* stiftarne för hufvudmän. Denna möjlighet af ett sjelfskrifvet hufvudmanskap bör emellertid icke utsträckas längre än till enskilda personer, som stiftat sparbanken, då det ligger i sakens natur, att kommun med dess vexlande röstberättigade medlemmar eller landsting med dess korta årssammanträden icke rätt väl lämpar sig för utöfvandet af hufvudmannakallet.

Såsom komitén redan i den allmänna redogörelsen antydt, äro deremot såväl kommun och landsting som vissa andra korporationer synnerligen lämpliga att i reglemente för sparbank ombetros valet af hufvudmän, hvarigenom all sannolikhet vinnes för att till hufvudmän komma att utses dugande män vare sig inom eller utom valkorporationen.

Den anordning, hvarom föreskrift i paragrafens tredje stycke blifvit meddelad, afser, såsom lätt torde inses, att hos hufvudmännen väcka och underhålla en känsla af verklig och personlig ansvarighet för utöfningen af det viktiga värf, som blifvit dem anförtrodt.

Då vidare sparbanks delegare äro de, som böra vara närmast intresserade af sparbankens förvaltning, har komitén, i nära anslutning till bestående förhållanden, lemnat sparbankerna rätt att i sina reglementen medgifva delegare, som har och under viss tid haft innestående medel till visst belopp, att deltaga i hufvudmansbestyren, och enahanda rätt har medgifvits i fråga om dem, som genom bidrag till sparbankens

fonder ådagalagt intresse för dess verksamhet. Till en dylik befogenhet bör naturligtvis anknyta sig enahanda ansvar, som för de egentliga hufvudmännen finnes stadgadt.

Den bestämning af hufvudmännens funktioner, som gifves i paragrafens femte stycke, är till sitt innehåll i allo betingad af hufvudmansinstitutionens karakter, sådan denna blifvit af komitén uppfattad, och torde icke tarfva vidare förklaring. Att hufvudmännens befogenhet att besluta om ansvarsfrihet för styrelsen jemväl innebär rätt för dem att, der anmärkning icke blifvit nöjaktigt förklarad, vidtagna erforderliga åtgärder, har komitén ansett icke behöfva särskildt nämnas. Det är för öfrigt endast de viktigaste af hufvudmännens uppgifter, som ansetts böra i lag bestämmas, och det har lemnats sparbankerna fritt att genom sina reglementen ordna hufvudmännens verksamhet i öfrigt.

Då komitén icke kan finna lämpligt eller med sparbankens bästa fullt förenligt, att ledningen af dess förvaltning handhafves af på lifstid valde funktionärer, och det likaledes måste anses såsom en oegentlighet att revisorer af sparbanks förvaltning väljas för längre tid än ett år, har komitén föreskrifvit, att så väl hufvudmän som styrelseledamöter skola utses för viss tid och revisorer årligen.

Styrelsens befogenhet att i förhållanden af rättslig art företräda sparbank framstår visserligen såsom en naturlig följd af den roll styrelsen har att fylla i sparbankens tjänst, men en uttrycklig bestämelse härom har likväl till undanrödjande af all tvekan blifvit här intagen.

I ett icke ringa antal sparbanker fungera hufvudmän eller styrelseledamöter tillika såsom tjänstemän. Ett dylikt förhållande kunde väl tolereras, så länge sparbanksväsendet ännu var i sin linda, men är på utvecklingens nuvarande ståndpunkt afgjort förkastligt. Komitén har derföre genom föreskriften i paragrafens slutstycke velat för framtiden förebygga slika oegentligheter. Att ledamot af styrelse icke kan med bibehållande af sin ställning tjänstgöra såsom revisor, har såsom sjelfklart icke behöft omnämnas. Deremot håller komitén före, att något hinder icke möter för hufvudman att såsom revisor deltaga i granskningen af styrelsens förvaltning. Då vidare ledamöterna i en sparbanksstyrelse utan tvifvel utgöras af män med intresse för sparbankens verksamhet, kan komitén icke finna olämpligt, att styrelsemedlemmarne, der de blifvit utsedde till hufvudmän, jemväl såsom sådane deltaga i vården af sparbankens angelägenheter, allenast behörigen iakttages, att de härvid icke få medverka till beslut, som röra dem i deras egenskap af

sparbankens styrelse. De få således tydligen ej deltaga i beslut angående décharge för styrelsen eller i val af revisorer.

8 §.

Då, på sätt här ofvan blifvit utveckladt, sparbank ansetts icke vara pligtig att om sin rörelse göra anmälan till handelsregistret, har komitén måst vara betänkt att på annat sätt bereda sparbanks rörelse nödig offentlighet.

De publicitetsföreskrifter, som komitén här meddelat, skilja sig — utom i afseende å sättet för bestämmandet af den tid, inom hvilken den föreskrifna förteckningen skall till Konungens Befallningshafvande aflemnas, — endast derutinnan från stadgandet i 2 § af förordningen den 1 Oktober 1875, att komitén i syfte att tillförsäkra nämnda förteckning större offentlighet ålagt Konungens Befallningshafvande att införa densamma både i länskungörelserna och tidning i orten.

9 §.

Enligt hvad komitén har sig bekant, förekommer icke sällan i våra smärre sparbanker, att protokollen vid hufvudmännens och styrelsens sammanträden icke nöjaktigt utvisa allt hvad dervid förekommit eller de personer, som i besluten deltagit, och exempel saknas icke heller derå att protokoll alls icke blifvit fördt. Då det emellertid är af vigt att i hvarje fall, der ansvarighet kan ifrågakomma, säker upplysning finnes om hvem ansvaret skall drabba, bör det icke blott ovilkorligen åligga hufvudmän och styrelseledamöter att vid sina sammanträden föra protokoll, utan detta bör också vara så affattadt, att tillförlitlig upplysning i nyss nämnda hänseenden städse står att vinna. I sådant ändamål har komitén här meddelat de föreskrifter, som synts erforderliga.

10 §.

Föreskrifterna i denna paragraf synas komitén stå i full öfverensstämmelse med det filantropiska syftet af sparbankernas verksamhet. Också innehålla de flesta sparbanksreglementen i förevarande ämne

bestämmelser, väsentligen lika de nu föreslagna. Såsom sparbanks *egna* fonder äro att i främsta rummet anse sparbanks reservfond och grundfond, men äfven de andra genom frivilliga tillskott bildade fonder, som i sparbank kunna förekomma, afses med nämnda uttryck.

11 och 12 §§.

Betydelsen af de inskränkingar i sparbanks förvaltningsfrihet, som i dessa paragrafer föreskrivas, är af komitén redan framhållen i redogörelsen för förslaget allmänna grunder och torde icke tarfva någon vidlyftigare utveckling.

Genom förbudet mot att lån utlemnas mot annat fordringsbevis än *skuldebref* har komitén velat för framtiden förebygga, att, såsom någon gång förekommit, sparbank drifver vaxelrörelse och beviljar kassakreditiv. Hvad beträffar de föreskrifter komitén meddelat i fråga om lån mot borgen, återfinnas liknande bestämmelser i flera sparbanksreglementen; särskildt gäller detta bestämmelsen om skyldighet att å borgenslån, som utestår längre tid än ett år, göra årlig afbetalning. Genom en dylik anordning liksom genom föreskriften, att borgenslånen alltid skola från sparbankens sida vara uppsägbara till återbetalning inom tre månader, göras tydligen dessa lån, som hafva en viss benägenhet att växa fast, mera rörliga. Något hinder för sparbanksstyrelse att äfven i fråga om lån mot hypotek af inteckning förbehålla sparbanken rätt till uppsägning af lånet inom viss kortare tid förefinnes naturligtvis icke, men komitén har ansett det icke vara lämpligt att derom meddela någon för alla rikets sparbanker gällande föreskrift.

Föreskriften om sparbanksstyrelsens skyldighet att årligen underkasta borgenslån förnyad pröfning med hänsyn till låntagares och löftsmäns vederhäftighet torde också i sin mån vara egnad att förringa betänkligheterna mot ifrågavarande låneform.

De i 12 § meddelade föreskrifter äro desamma, som innehållas uti lagen den 5 September 1890, och komitén har vid sådant förhållande ansett obehöfligt att, utöfver hvad i den allmänna motiveringen skett, lemna någon redogörelse för deras innebörd.

13 §.

I fråga om beskaffenheten af de värdepapper, hvaraf sparbanks kassareserv må utgöras, har komitén, såsom synes, i de mindre spar-

bankernas intresse uppdragit temligen vida gränser och öfverlemnad åt sparbankernas eget bepröfvande att inom dessa gränser göra sitt val. Härvid ligger hufvudvigten derå att kassareserven kommer att bestå af värdepapper, som under alla förhållanden böra kunna lätt realiseras, och komitén har angifvit åtskilliga värdepapper, som företrädesvis böra ifrågakomma. Särskildt vill komitén erinra derom att enligt komiténs åsigt en inteckning, huru säker den än må vara, icke kan betraktas såsom ett värdepapper, det der utan tidsutdrägt kan förvandlas i penningar, och sålunda icke heller bör godkännas såsom kassareserv.

14 §.

Förbudet för sparbank att ega annan fastighet, än för sparbankens inrymmande erfordras, afser att från området för sparbankernas verksamhet utesluta alla fastighetsspekulationer såsom i allmänhet vådliga för sparbanks säkerhet. Enahanda förbud finnes meddeladt såväl i kungörelsen angående enskilda sedelutgifvande banker den 12 Juni 1874, § 33, som i 16 § af bankaktielagen den 19 November 1886. I hufvudsaklig öfverensstämmelse med nyss nämnda författningar har emellertid komitén lemnat sparbank rätt att inropa fast egendom, som för bankens fordran blifvit pantsatt eller utmätt och å auktion försäljes, med skyldighet dock att, så snart utan förlust kan ske, afyttra den inropade fastigheten. Att denna skyldighet emellertid icke betager sparbank rätten att utan att afvakta en dylik gynsam, men i regel oberäknelig tidpunkt sälja en fastighet med förlust, torde finnas uppenbart.

15 §.

Hvad i denna paragraf föreskrifves om bildandet af en reservfond och deennas användande står i väsentlig öfverensstämmelse med bestämmelsen i 4 § i förordningeu den 1 Oktober 1875. Der emellertid grundfond blifvit tillskjuten utan anspråk på framtida återbäring och således liksom reservfonden är att anse såsom en sparbankens tillhörighet (se 18 § i förslaget), har komitén i konsekvens med gällande lag medgifvit, att dispositionsrätten i fråga om vinsten å sparbanks rörelse inträder redan då *sammanräknade* beloppet af grund- och reserv-

fonderna öfverstiger tio procent af delegarnes behållning enligt senaste bokslut.

I fråga vidare om de ändamål, hvartill det sålunda disponerade vinstöfverskottet må användas, bör dervid enligt komiténs uppfattning i första rummet ifrågakomma främjandet af sådana intressen, som med sparbanksväsendet ega verklig gemenskap och för detsamma äro af betydelse. Härvid har komitéen såsom särdeles lämpligt föreställt sig beviljandet af premier åt flitige, mindre bemedlade insättare vare sig i dem medgifven ränteförhöjning å insatta medel eller i visst tillskott till årets insats. I Tyskland har flerstädes med synnerlig framgång ett dylikt premieringssystem tillämpats vid sparbankerna. Enligt de bestämmelser, som i allmänhet härvid tjena till efter rättelse, äro till premiering berättigade allenast handtverkare, som sköta sitt handtverk utan biträden, fabriks- och bergverksarbetare, daglönare, handtverksbiträden och tjänstehjon, äfvensom efter sparbanksstyrelsens särskilda ompröfning sjuka och nödställda personer. Ifrågavarande förmån får emellertid icke åtnjutas af personer inom nyss angifna kategorier, om de, enligt hvad allmänt är känt, befinna sig i ekonomiskt god ställning eller hafva förklarats saker till brott, om deras insatser under näst föregående år öfver- eller understiga ett visst belopp (10 resp. 1 thlr) eller om deras inestående behållning i sparbanken icke uppnår ett bestämdt belopp (5 thlr). Tillgodoseendet af andra ändamål, visserligen välgörande eller allmännyttiga, men för sparbankerna i allt fall mer eller mindre främmande, synes böra ifrågakomma först i andra hand och har vid sådant förhållande af komitéen förordats endast under förutsättning att sparbanks reglemente medgifver en dylik användning. Vigten af ett beslut angående vinstöfverskottets användande äfvensom deraf, att hvarje öfvergrepp af en tillfällig majoritet bland hufvudmännen så vidt möjligt förebygges, har synts komitéen böra föranleda dertill att beslutet fattas först efter det yttrande inhemtats från sparbankens styrelse, der ej denna sjelf väckt förslag i ämnet, äfvensom underställes Konungens Befallningshafvandes pröfning.

Såsom af ordalydelsen jemväl framgår, får emellertid denna pröfning endast gälla beslutets *lagenlighet*, hvadan Konungens Befallningshafvande icke eger att ingå i någon pröfning, om ett ändamål må anses mera behjertansvärdt än ett annat och således förtjena företräde.

Slutligen må erinras att, för den händelse föreskrifven underställning icke egt rum och det sedermera befinnes, att någon del af sparbanks vinst blifvit använd i strid med bestämmelserna i denna para-

graf, förslagets 20 § stadgar ovilkorlig återbäringsskyldighet i fråga om hvad sålunda blifvit obehörigen disponeradt.

16 §.

Komitén, som, på sätt ofvan blifvit utveckladt, ansett sparbank vara pliktig att föra sådana böcker, som möjliggöra ett säkert bedömande af dess ställning, har funnit lämpligt att i lag bestämmas, hvilka böcker äro för uppgifna syftet erforderliga. De böcker, hvilka komitén i enlighet härmed ålagt sparbank att föra, äro inga andra än sådana, som i en väl ordnad sparbank allmänligen föras. Hvad kassaboken angår, har komitén i syfte att försvåra underslef från banktjenstemännens sida föreslagit, att densamma skall föras af särskilda personer i två exemplar, och är i 24 § af förslaget skyldigheten att iakttaga denna föreskrift vid insättningar och uttagningar i sparbanken ytterligare inskräpt.

Jemte det komitén föreslagit, att bokslut skall i likhet med hvad allmänligen sker uppgöras för kalenderår, har komitén funnit det vara af nöden, att åt Konungens Befallningshafvande inrymmes befo genhet att meddela föreskrift angående sättet för räkenskapsens förande och afslutande. I många af våra sockensparbanker är, såsom komitén förut anfört, bokföringen temligen bristfällig, och, vare sig nu denna bristfällighet härflyter af otillräcklig kännedom om hvad till en ordentlig räkenskapsföring hörer eller i större eller mindre grad beror af bristande god vilja hos styrelsen och tjänstemännen, torde den stora betydelse, som sparbanks bokföring eger för en tillfredsställande kontroll af bankens förvaltning, med nödvändighet kräfva, att bokföringen varder *ordentligt* fullgjord och att möjlighet beredes att frambringa ett dylikt fullgörande. Af en jemförelse med 21 § i förslaget framgår äfven, att komitén tillagt Konungens Befallningshafvande magt att genom föreläggande af vite gifva erforderligt eftertryck åt sina föreskrifter eller ock att låta på sparbankens bekostnad verkställa de åtgärder, som uti ifrågavarande afseende kunna pröfvas nödiga.

Ehuru sparbank veterligen icke tredskats att afgifva statistisk redogörelse för sin verksamhet, har komitén likväl, med hänsyn till önskvärdheten deraf att erforderligt statistiskt material utan tidsutdrägt göres tillgängligt, i paragrafens slutstycke ålagt sparbanks styrelse ovilkorlig skyldighet att årligen, senast en månad efter bokslutets upprättande, afgifva dylik redogörelse.

17 §.

Föreskrifterna i denna paragraf äro väsentligen desamma som i 3 § af förordningen den 1 Oktober 1875. Den praxis, som särskildt vid de större sparbankerna lärer förekomma, att sparbanksstyrelserna öfver hvarje års förvaltning af sparbankerna afgifva berättelse, som delgifves såväl hufvudmän och revisorer som styrelserna för rikets öfriga sparbanker, förtjenar i hög grad att allmänt af sparbankerna följas, men komitén har ansett sig böra lemna fullgörandet häraf åt sparbanksstyrelsernas fria vilja.

Som det är af vigt att de beslut, som i anledning af revisionen fattas, komma till allmänhetens kännedom, har komitén föreslagit, att jemväl redogörelse för dessa beslut skall åtfölja revisionsberättelsen.

Hvad beträffar tiden för revisionen och dess avslutande äfvensom antalet revisorer, har komitén funnit lämpligt att åt sparbankerna sjelfva öfverlemna att genom sina reglementen ordna dessa förhållanden, på sätt för hvarje särskild sparbank synes bäst (se 30 § i förslaget).

18 §.

Komitén håller före, att grundfond bör presumeras hafva tillskjutits såsom ren gåfva och att derföre återbäring af grundfond ej bör ifrågakomma i annat fall, än att uttryckligt förbehåll derom blifvit gjordt i reglementet. En sådan återbäring bör dock i intet fall få egrum, innan sparbankens ställning genom bildandet af erforderlig reservfond vunnit den trygghet att rätt till disposition af vinstöfverskott inträdt. Komitén har deremot icke i något fall ansett sig böra medgifva rätt att å de gjorda penningetillskotten tillgodonjuta ränta. Klart är nemligen, att i början af sparbanks verksamhet svårighet möter att utan anlitan af delegarnes tillgodohafvanden bereda dem, som tillskjutit grundfonden, någon ränta; och derest ränta icke skulle åtnjutas förr än vid skeende återbäring, är fara värdt, att utbetalningen deraf kunde blifva allt för känbar.

För öfrigt står föreskriften i detta afseende i full öfverensstämmelse med den ofvan uttalade presumptionen om grundfondens egenskap af gåfva.

Paragrafens föreskrifter gälla emellertid endast blifvande sparbanker. Liksom nemligen komitén icke till redan befintliga sparbanker utsträckt

skyldigheten att bereda sig grundfond, har komitén, såsom af förslaget öfvergångsstadganden framgår, icke heller rubbat den rätt, som enligt äldre reglemente eller eljest gjordt förbehåll kan tillkomma sparbanks stiftare eller andra att återbekomma tillskjuten fond eller att derå njuta ränta.

19 och 22 §§.

I 5 § af förordningen den 1 Oktober 1875 stadgas, att der sparbanks tillgångar finnas hafva genom olyckshändelse eller förlust å rörelsen så nedgått, att de motsvara allenast nittiofem procent af innestående medel, löpande årets räntor oberäknade, sparbankens verksamhet genast skall afbrytas och sparbanken ställas under utredning. Denna föreskrift kompletteras genom stadgandet i 7 § af samma förordning, hvarigenom Konungens Befallningshafvande har sig ålagdt att, derest grundad anledning förekommer till befarande af det i nyss anförda paragraf omförmälta missförhållande emellan tillgångar och insatta medel, förbjuda fortsättning af sparbankens verksamhet samt förordna om densammas ställande under utredning äfvensom att till deltagande i denna utredning utse ett ombud. Skyldigheten att upphöra med sin verksamhet åligger sålunda sparbank först när en verklig förlust för delegarne redan inträdt, en förlust, som vid en eventuel realisering af sparbanks tillgångar med säkerhet kan antagas blifva vida större än de fem procent sparbankens böcker utvisa. Olämpligheten af ett stadgande, som ålägger en penningeinrättning att liqvidera först då en god del af fordringsegarnes tillgodohafvanden bevisligen gått förlorad, synes obestriddig och blifver än mera uppenbar vid en jemförelse med motsvarande lagbestämmelser för enskilda banker och aktiebanker, hvilka äro skyldiga att liqvidera, då tio procent af grundfonden förlorats och sålunda nio tiondedelar af grundfonden kvarstå till skydd mot förlust för fordringsegarne. Det nämnda stadgandet för sparbankerna finner emellertid sin naturliga förklaring deri att grundfond för sparbank enligt gällande lagstiftning icke är obligatorisk. Om således sparbank, som saknar grundfond och ej hunnit bilda reservfond, gör förlust, måste denna omedelbart drabba insättarnes fond och kan ej gerna föranleda skyldighet för sparbanken att liqvidera förr än förlusten uppgått till något afsevärdt belopp, som lagstiftaren fixerat till fem procent af innestående medel. En ändring af detta förhållande, huru betänkligt det än må vara, kan således icke ifrågasättas för sparbank, som bildats på

grundvalen af 1875 års förordning. Detta är ock i det föreslagna öfvergångsstadgandet iakttaget.

Hvad deremot angår de härefter uppkommande sparbanker, som enligt den föreslagna nya lagen äro skyldiga att tillskjuta grundfond, bjuder hänsynen till delegarnes rätt, att sådan sparbanks verksamhet upphör redan då sparbankens grund- och reservfond eller, der den förra återburits, den senare måst till sitt fulla belopp anlitas för betäckande af inträffade förluster.

I grundfonden eller, om denna sedan reservfonden uppgått till tio procent af insatta medel återburits, i sistnämnda fond har man nemligen, hvad dessa sparbanker beträffar, erhållit en marginal, som icke bör få öfverskridas, utan att sparbanken antingen liqviderar, innan förlusterna gå in på insättarnes medel, eller ock tillskjuter ny grundfond; men då grundfondens minimum är satt så lågt som till 2,000 kronor, kan å andra sidan sparbank icke gerna, liksom enskild bank och aktiebank, åläggas upphöra med sin rörelse redan då viss del af grundfonden gått förlorad.

I afseende å sparbank, som ställes under garanti af kommun eller landsting och derföre icke behöfver tillskjuta grundfond, kan bestämmelsen i paragrafens förra stycke icke tillämpas, utan komitén har meddelat enahanda bestämmelse för upplösning af sådan sparbank, som nu gällande lagstiftning innehåller. Någon praktisk olägenhet lär ej gerna häraf kunna uppstå, då garantien af kommun eller landsting måste antagas skydda delegarne för hvarje förlust, men å andra sidan är stadgandet af vigt för de skattskyldige, så att ej kommunens eller landstingets garanti måtte allt för hårdt anlitas.

I likhet med hvad i ofvan anförda 7 § i förordningen den 1 Oktober 1875 finnes bestämdt, har genom förslagets 22 § Konungens Befallningshafvande fått sig ålagdt att förordna om inställande af sparbanks verksamhet och föranstalta om nödig utredning, så snart sparbanks obestånd gjorts sannolikt. Härtill göra emellertid icke lösa uppgifter eller obestämda rykten tillfyllest, utan Konungens Befallningshafvande måste, innan han ingriper, genom verkställd undersökning eller annorledes hafva erhållit grundad anledning att befara det nu angifna missförhållandet emellan sparbanks fonder.

Den anordning med en skiljemannanämnd, som, derest sparbankens styrelse icke vill erkänna, att sparbank råkat på obestånd, är i Norge och Danmark föreskrifven (se Lov om Sparebanker § 15 och Lov om Spare- og Laanekasser §§ 6, 8), har icke synts komitén mana till efterföljd, då densamma till följd af sin temligen invecklade beskaffenhet

icke kan undgå att fördröja en åtgärd, hvars snabba vidtagande delegarnes intresse kan kräfva.

Komitén har bibehållit gällande stadgande (7 § i 1875 års förordning) derom att, när Konungens Befallningshafvande förordnar om sparbanks ställande under utredning, Konungens Befallningshafvande då jemväl skall utse ett ombud att deltaga i utredningen; och har det synts komitén billigt, att detta ombud liksom det Konungens Befallningshafvandes ombud, som verkställer de årliga inspektionerna (se 21 § i förslaget), erhåller godtgörelse af allmänna medel, eftersom utredningen är föranstaltad af offentlig myndighet. Uppstår konkurs, gäldar deremot konkursboet arfvode åt det allmänna ombudet, på sätt lagen den 7 Juni 1889 angående enskild sedelutgifvande banks, bankaktiebolags och sparbanks konkurs föreskrifver.

20 §.

Såsom i redogörelsen för förslagets allmänna grunder blifvit framhållet, har komitén i fråga om styrelsens och hufvudmännens ansvarighet för sin förvaltning icke funnit skäl att frångå den grundsats, på hvilken bestående lagstiftning i detta ämne hvilar, nemligen att i *regel* ansvarigheten är densamma, som enligt allmän lag gäller för sysslomän, (se 6 § af förordningen den 1 Oktober 1875), men inskränkt tillämpningen af denna modifierade ansvarighet att gälla allenast för den sparbanksinrättning, som å sitt reglemente vunnit behörig stadfästelse.

Såsom en följdriktig utveckling såväl af nyss nämnda grundsats som af allmänna skadestandsregler torde framstå förslagets från 30 § af bankaktielagen den 19 November 1886 närmast hemtade föreskrift om skyldighet för hufvudmän eller styrelse, hvilka öfverträd den för sparbanker gällande lag eller för sparbank stadfäst reglemente, att in solidum ersätta skada, som genom öfverträdelsen uppkommit.

Bestämmelserna i paragrafens första stycke öfverensstämma med 6 § i 1875 års förordning och tariffva vid sådant förhållande icke någon vidare redogörelse.

Det synes med allt skäl kunna befaras, att, derest tillämpningen af de i denna § upptagna ansvarighetsföreskrifter gjordes beroende af anmälan från delegarnes sida, densamma mången gång blefve för sent påkallad, då ju i allmänhet delegarne icke äro i tillfälle att på nära håll följa sparbankens verksamhet eller i stånd att bedöma förvaltningens beskaffenhet. Komitén har därför ansett nödigt, att åt Konungens

Befallningshafvande såsom väktare af det allmänna intresse, som sparbankernas verksamhet skall tillgodose, inrymmes befogenhet att, utan derom gjord särskild framställning, inleda ett rättsligt förfarande mot dem af sparbanks styrelse eller hufvudmän, som ansvaret drabbar för ett beslut, som är lagstridigt eller eljes kränker delegarnes rätt.

21 §.

Första stycket af 7 § i förordningen den 1 Oktober 1875, sådan den lyder enligt lagen den 31 December 1888 föreskrifver, att Konungens Befallningshafvande har att årligen sjelf eller genom ombud taga kännedom af sparbanks räkenskaper, protokoll och lånehandlingar. En eller annan Konungens Befallningshafvande har tolkat denna bestämmelse så, att den anbefallda inspektionen kan fullgöras derigenom att Konungens Befallningshafvande genom utsedt ombud deltagar i den årliga revisionen af sparbanks förvaltning, men flertalet af Konungens Befallningshafvande synes hafva ansett, att särskild inspektion bör ske, och flere af desse hafva uttalat sig för önskvärdheten af en lagbestämmelse derom att inspektion skall ske i sammanhang med årsrevisionen.

Nu kan det visserligen icke förnekas, att samarbetet med sparbankens egna revisorer synes egnadt att underlätta inspektörens uppgift att erhålla fullständig kännedom om sparbankens ställning, men å andra sidan ligger mången gång icke ringa vikt deruppå att inspektionens verkställande icke är bundet vid en viss förut bestämd tidpunkt. Det har därför syntts komitén lämpligast att öfverlåta åt Konungens Befallningshafvande att efter föreliggande omständigheter bestämma, om inspektionen skall ske särskildt eller i samband med revisionen, och att genom lag fastslå endast att den skall verkställas minst en gång årligen.

I nådigt cirkulär till länsstyrelserna den 10 Oktober 1884 har Kongl. Maj:t medgifvit att, för den händelse Konungens Befallningshafvande underordnad tjänsteman icke lämpligen kunde förordnas att verkställa undersökning i sparbank, enskild person, som i tjänstemans ställe erhöle uppdrag att verkställa sådan undersökning, finge därför af statsmedel åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen af resereglementet den 17 Februari 1881.

Grundsatsen att sparbank icke skall vidkännas kostnad för inspektion har således redan vunnit häfd och torde för öfrigt icke innehålla annat än hvad billigheten kräver. Men komitén har ansett, att i hvarje

fall då inspektion förrättas af annan än Konungens Befallningshafvande sjelf, ersättning bör utgå till inspektören. Det torde nemligen icke kunna såsom embetspligt åläggas de Konungens Befallningshafvande underordnade tjenstemän att förrätta sparbanksinspektion; och följden af föreskriften i nämnda cirkulär, att ersättning ej får utbetalas till sådan tjensteman för ifrågavarande förrättning, blifver derföre i regel endast den att inspektionerna uppdragas åt andre än desse tjenstemän, ehuru de sistnämnde tilläfventyrs äro dertill mest lämplige och vore villige att emot ersättning åtaga sig uppdraget.

I redogörelsen för förslaget's allmänna grunder har framhållits vigten deraf att åt Konungens Befallningshafvandes kontroll beredes full *effektivitet*, och komitén har i de två sista styckena af paragrafen sökt att i detta grannliga ämne meddela bestämmelser, som främja nämnda syfte utan att lägga obehöfligt band på sparbanks sjelfbestämningssrätt. Komitén har sålunda tillagt Konungens Befallningshafvande rätt att vid vite dels förbjuda verkställighet af ett olagligt eller delegarnes rätt kränkande beslut och dels förelägga sparbanks hufvudmän eller styrelse att, om sådant beslut gått i verkställighet, vidtaga rättelse äfvensom verkställa annan åtgärd, som Konungens Befallningshafvande funnit nödigt att till delegarnes betryggande föreskrifva. Tillika har Konungens Befallningshafvande erhållit befogenhet att sjelf låta på sparbankens bekostnad verkställa dylik åtgärd. Sistnämnda befogenhet kan ega praktisk betydelse, der t. ex. sparbanksstyrelse vid beviljandet af in-teckningslån underlåter att införskaffa erforderliga grations- eller taxeringsbevis eller, såsom vid 16 § är antydt, att fullständiga en bristfällig bokföring.

Såsom *ultima ratio* bör slutligen Konungens Befallningshafvande ega att förbjuda fortsättning af sådan sparbanks verksamhet, som uppenbarligen trotsar de skrankor, lagstiftningen och närmast sparbankens eget reglemente uppdragit för denna verksamhet.

23 och 25 §§.

Hvad till en början angår föreskrifterna i första stycket af 23 §, afse dessa, såsom af en jemförelse med 25 paragrafen framgår, att sätta sparbanks styrelse och närmast dess tjenstemän i tillfälle att kontrollera en uttagares *identitet* och derigenom skydda sparbanken för hvarjehanda svek. Till undvikande af ränteförlust och andra olägenheter för rätt egare af motbok är det emellertid af vigt, att identiteten

styrkes jemväl vid *uppsägningen* och icke endast då de uppsagda medlen skola lyftas (jfr förordningen angående en postsparbank för riket den 22 Juni 1883 § 10 mom. 1).

Rörande förbehåll vid insättning, som sker för annans räkning, bör sådant tillåtas endast en gång och detta vid *första* insättningen. Klart är nemligen att, om olika förbehåll skulle kunna göras vid hvarje insättning, sådant skulle vålla oreda och förvecklingar i sparbankens verksamhet. Af samma skäl har komitén vidare ansett lämpligt att i regeln tillerkänna sparbanks styrelse rätt att vägra mottaga medel, i afseende å hvilkas återbetalning förbehåll uppställas. Endast ett förbehåll har synts vara af den beskaffenhet att sparbankens styrelse ovilkorligen bör vara skyldig att godkänna detsamma, nemligen ett sådant, som afser att under någon längre eller kortare tid göra insatta medel oåtkomliga.

24 §.

I fråga om motboks privaträttsliga natur vill komitén här erinra, att motbok ingalunda, såsom flera reglementen synas antaga, är ett fordringsbevis, betalningsgildt i hvar mans hand, utan allenast ett för viss man gällande bevis om dennes tillgodohafvande i sparbank, och såsom lätt inses, är det just med hänsyn till motboks nämnda egenkap, som föreskrifterna i 23 och 25 §§ funnits nödiga.

Då erfarenheten visat, att bedrägerier underlättas derigenom att motböcker innehålla uppgift om den persons namn, för hvilkens räkning motbok utfärdats, anser väl komitén klokt och rådligt, att motbok förses allenast med ordningsnummer, men har af hänsyn till den praxis, som i sådant afseende lärt utbildat sig hos vissa sparbanker, icke velat meddela förbud mot att jemväl namnet å den, till hvars förmån insättningen sker, införes i motboken (jfr förordningen angående postsparbanken § 5 mom. 1). Komitén har vidare upptagit den i de flesta reglementen förekommande bestämmelsen att till delegarnes upplysning i hvarje motbok skall inhäftas ett tryckt exemplar af sparbankens reglemente.

I flertalet reglementen är jemväl förbjudet, att en och samma person gör insättningar å mer än en motbok, och enahanda föreskrift finnes meddelad i förordningen angående postsparbanken 5 § 3 mom. Lämpligheten af en dylik föreskrift synes också obestriddig i betraktande deraf att tillåtelse för en person att göra insättningar å flera böcker lätt nog skulle åstadkomma oreda i förvaltningen och tjena såsom medel att kringgå det förbud, reglementet enligt 30 § i förslaget

skall innehålla emot insättning utöfver ett visst belopp för samma person. Från förbudet om flera motböckers utfärdande till en person innehåller emellertid komiténs förslag, i enlighet med bestämmelserna i nyss anförda paragraf i åberopade förordningen, det undantag att minderårig, för hvars räkning insättning egt rum, jemväl kan för insättning af egna medel bekomma särskild motbok. Såsom komiterade för utarbetande af förslag till sistnämnda förordning i sitt betänkande yttra, göres nemligen genom en dylik anordning det kraftiga, moraliska så väl som ekonomiska, uppfostringsmedel, som bildas af en *egen* sparbanksbok, tillgängligt för minderårig, hvilken sålunda manas att göra besparingar, som måhända eljest uteblifvit.

26 §.

De i denna § föreslagna bestämmelser hvila på presumptionen att medel, som för gift qvinnas räkning i sparbank innestå, äro antingen genom hennes eget arbete förvärfda eller eljest undantagna från mannens förvaltning samt att minderårig efter uppnådda femton år sjelf förvärfvat de medel, han på sådan motbok, som i paragrafen sägs, i sparbank insatt. Med stöd af denna presumption, enligt hvilken hustrun och den minderårige ega att råda öfver medlen, så länge de äro i sparbanken innestående, har komitén, utan syfte att dervid ändra gällande lagstiftning i ämnet, endast velat till förebyggande af ersättningsanspråk mot sparbanks styrelse bestämma sättet för utlemnande från sparbank af densamma för hustrus eller den minderåriges räkning anförtrödda medel.

Förordningen angående en postsparbank för riket den 22 Juni 1883 innehåller i 11 § stadganden, liknande dem komitén i paragrafens första stycke föreslagit. Dessa stadganden böra dock, enligt komiténs åsigt, fullständigas så, som paragrafens andra stycke utvisar.

Der i andra fall än de nu berörda fråga uppstår om en persons behörighet att lyfta för annans räkning innestående medel, komma bestämmelserna i förslaget 28 § till användning.

27 §.

Det har visat sig, att förskingring af sparbanksmedel oftast och med största framgång dolts på det sätt, att insättningar väl blifvit rät-

teligen införda i motböckerna, men alldeles icke eller till för små belopp upptagits i sparbankens egna böcker. Då dessa således i och för sig icke gifvit anledning till anmärkning, har genom inspektioner och revisioner, vid hvilka motböckerna icke varit tillgängliga, försnillningen icke kunnat upptäckas, utan fått under åratal fortgå, tills den blifvit genom någon tillfällighet uppdagad. Komitén har derföre ansett nödigt att här föreskrifva, hvad för öfrigt många nu gällande sparbanksreglementen innehålla, att motbok skall en gång årligen inlemnas till sparbank för att jemföras med dess räkenskaper. Då den säkraste kontrollen vunnes, om denna jemförelse verkställes af sparbankens revisorer, vore väl ändamålsenligast, om motböckerna inlemnades vid början af årsrevisionen, men då revisorerna icke under alla förhållanden torde vara i tillfälle att verkställa detta arbete, har komitén velat lemna åt hvarje sparbank att i sitt reglemente bestämma tiden för motböckernas ingifvande. Komitén har ingalunda förbisett, att denna föreskrift, om den af delegarne något allmännare hörsammas, kommer att vålla ett drygt arbete i de större sparbankerna. För att lindra detta har komitén, med kännedom derom att i de större och bättre ordnade sparbankerna motbok vid hvarje insättning och uttagning plägar jemföras med räkenskapen, velat medgifva sparbank att i sitt reglemente införa bestämmelsen, att delegare det år, hans motbok blifvit för insättning eller uttagning i sparbanken uppvist och dervid med räkenskaperna jemförd, icke behöfver att särskildt för ifrågavarande ändamål aflemna motboken.

Om ofvanberörda föreskrift skall i någon mån blifva verksam, måste emellertid ett äfventyr stadgas för underlåtenhet att åtlyda densamma. Komitén har med anslutning till förordningen angående postsparbanken ansett detta äfventyr lämpligast böra bestämmas sålunda att, om skiljaktighet i afseende å beloppen af insättningar eller uttag yppas emellan en icke behörigen uppvisad motbok och sparbankens räkenskaper, de senare skola ega vitsord, dock med den restriktion att detta vitsord icke tillkommer räkenskaperna, om deras trovärdighet förringas af någon omständighet såsom oordentlig eller felaktig bokföring, erkänd eller eljest bevisad förfalskning o. d.

28 §.

Föreskriften i denna paragraf är, såsom lätt inses, tillkommen just med hänsyn till motboks egenskap att utgöra allenast bevis om viss mans fordran hos sparbanken och öfverensstämmar i hufvudsak med

bestämmelserna i 15 § 1 och 2 mom. i förordningen angående post-sparbanken.

29 §.

Vårt land är i saknad af en *allmän* lagstiftning angående hvad man med en häfdvunnen lagterm benämner mortifikation af förkomna fordringsbevis eller andra värdepapper. Endast angående dödande af vissa slag af fordringsbevis finnas nemligen sådana lagbestämmelser.

Den äldsta hithörande bestämmelse torde vara den, hvilken förekommer i 6 punkten af Kongl. Maj:ts nådiga resolution och stadfästelse den 30 April 1689 öfver några ärenden till Banko-Verkets gagn och upprätthållande. Det heter i denna författning:

»Förlorar någon sin Länebanksattest och kan efter skedd lysning i kyrkorna densamma ej återfå, skall icke dess mindre hans fordring af Länebanken godtgöras och utbetalas, när han jemte lysningssedlens uppvisande gifver sin revers och sätter nöjaktig kaution.»

Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 29 Maj 1739, huruledes vid förkomna Låne-banko-attester och Vexelbanko-transportsedlars förnyelse hädanefter förhållas bör, innefattar förklaring af först återopade lagbestämmelse och meddelar ytterligare föreskrifter i ämnet. Denna förordning har ansetts jemväl vara tillämplig å det fall, att utfärdadt bevis, att medel blifvit i Riksbanken på deposition mot ränta insatta, för deponenten förkommit, (se sammansatta Banko- och Lagutskottets utlåtande den 3 Maj 1870 N:o 3 och Bankoutskottets utlåtande den 19 Februari 1878 N:o 8).

Sedermera meddelades i 70 § af Vexellagen den 23 Augusti 1851 stadgande angående förfarandet, då vaxel förkommit, och blef detta stadgande vid antagande af ny vexellag den 7 Maj 1880 intaget i 3 § af Nådiga Förordningen den 7 Maj 1880 om nya vexellagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall.

Slutligen har genom 167 § af Sjölagen den 12 Juni 1891 föreskrifvits hvad den, för hvilken konnossement förkommit, har att iakttaga för att få detsamma dödadt.

Det sålunda i vårt land föreskrifna förfarandet vid mortifikation af vissa slag af förkomna värdepapper förutsätter och hvarje i rättslig mening giltigt mortifikationsförfarande måste enligt komiténs åsigt förutsätta ett *provokatoriskt* förfarande, bestående deri att vederbörande rätt efter ansökning om dödande af förkommet värdepapper och sedan sökanden gjort sannolikt, att värdepapperet verkligen förkommit, ut-

färdar s. k. ediktalstämning med föreläggande för innehafvaren af värdepapperet att inom viss tid uppvisa detsamma vid rätten, äfvensom, derest värdepapperet icke varder inom föreskrifven tid uppvisat och ansökningen derefter fullföljes, meddelar utslag, hvarigenom detsamma dödas.

Med hänsyn till de mången gång dryga kostnader, som af ett dylikt förfarande föranledas, har komitén emellertid icke funnit lämpligt att föreslå detsammans användande vid dödande af förkommen motbok, utan inskränkt sig till att hänvisa den, som förlorat motbok, att hos sparbankens styrelse ofördröjligen anmäla sin förlust och dervid uppgifva tid och omständigheter, under hvilka förlusten timat, att såsom en ovilkorlig skyldighet ålägga styrelsen att på bekostnad af den, som förlorat motboken, i föreskrifven ordning efterlysa densamma samt att, derest boken icke inom stadgad tid, från det efterlysningen sista gången egt rum, tillrättakommit, öfverlemna åt styrelsens fria pröfning, huruvida hon, der hon anser sannolikt, att motboken verkligen förkommit, tilltror sig att, mot eller utan säkerhet, utställa ny motbok eller måste förvägra sådant. I senare händelsen står det naturligtvis den, som förlorat motboken, öppet att genom stämning å styrelsen draga tvisten mellan honom och styrelsen om ny motboks utfärdande eller utbetalning af det tillgodohafvande räkenskapen utvisa, under pröfning af vederbörlig domstol, som icke lärer underlåta att, då sjelfva fordringen är ostridig, föreskrifva de vilkor, under hvilka styrelsen har att utfärda nytt bevis om fordringens tillvaro eller att utbetala fordringsbeloppet. Sålunda tillgår, när en fordran, hvarå utfärdadt skuldebref för fordringsegaren förkommit, ostridigt är ogulden, men galdenären fordrar att varda betryggad mot förnyadt kraf, i händelse det förkomna skuldebrefvet framdeles varder med anspråk mot honom på betalning företedt. Af hvad komitén sålunda anfört följer, att komitén icke kan godkänna den i flera sparbanksreglementen förekommande bestämmelsen, att förkommen motbok dödas i och genom utfärdande af ny motbok.

30 §.

I en *sparbankslag* böra uppenbarligen icke inflyta andra bestämmelser än sådana, hvilka ega karakter af *allmängiltighet* och sålunda afse förhållanden, som för *alla* sparbanker äro likartade eller hvilka utan olägenhet kunna vinna likartad gestaltning. Öfriga förhållanden, som för sparbankernas verksamhet ega betydelse, bör det stå öppet för spar-

bankerna att sjelfve ordna, på sätt dem bäst synes. Några af dessa förhållanden äro emellertid af den vigt, att det syntes komitéen icke böra tillåtas sparbankerna att i sina reglementen lemna dem oberörda, och komitéen har ansett lämpligt att jemte en hänvisning till hvad förslaget i öfrigt derom innehåller, i ett sammanhang angifva de förhållanden, hvarom i ett reglemente icke bör saknas bestämmelse.

Någon redogörelse för desammas innebörd torde icke erfordras, utan inskränker sig komitéen i sådant afseende till en erinran derom att, enligt hvad för komitéen tillgängliga sparbanksreglementen utvisa, de flesta af våra nuvarande sparbanker sett sig föranlåtna att i dessa ämnen meddela mer eller mindre detaljerade bestämmelser.

Jemväl må erinras, att tillämpningen af paragrafens föreskrifter skall af Konungens Befallningshafvande öfvervakas vid den granskning af reglementet, som enligt förslaget tillkommer bemälda myndighet, och att dervid tillfälle är beredt Konungens Befallningshafvande att utesluta eller förbättra de bestämmelser rörande ifrågavarande ämnen, som tilläfväntys kunna befinnas mindre ändamålsenliga.

31 §.

Jemväl då en *frivillig* upplösning af sparbank eger rum, kräfver hänsynen till de många och viktiga intressen, som beröras af en dylik åtgärd, att den myndighet, som haft att öfvervaka sparbankens verksamhet, sättes i tillfälle att följa den slutliga afvecklingen af densamma. Till den i sådant ändamål meddelade bestämmelsen om skyldighet för sparbank att ofördröjligen för Konungens Befallningshafvande anmäla ett beslut om sparbankens upplösning har komitéen haft så mycket större anledning, som komitéen i sitt förslag åt Konungens Befallningshafvande inrymt befogenhet att pröfva giltigheten af det beslut, som blifvit fattadt angående användningen af en befintlig behållning, äfvensom att tillse, att densamma icke användes för annat eller andra ändamål än i beslutet afses. Att dessa ändamål enligt förslaget skola vara välgörande eller allmännyttiga sammanhänger nära med sparbanksrörelsens egendomliga karakter, hvilken klarare än någonsin framträder just vid sparbanks upplösning. Likasom nemligen under sparbankens fortgående verksamhet den vinst, som å rörelsen kunnat uppstå, användts att främja i första hand sparbankens filantropiska syfte och derefter andra intressen af allmän art, så bör äfven den slutliga behållningen af sparbankens verksamhet undandragas enskildes förfogande. I sjelfva

verket kan icke heller någon enskild person framställa rättsligen grundade anspråk på andel i nämnda behållning. Denna är emellertid icke att anse som herrelöst gods, utan skall erhålla sin användning i enlighet med det syfte, som en gång kallat sparbanken till lif och fortfarande bör främjas.

Då det är af vigt, att beslutet om behållningens användande står i öfverensstämmelse med lagens derutinnan meddelade föreskrift, har för skyddande tillika af det allmännas rätt komitén funnit nödigt föreslå, att detsamma underställes Konungens Befallningshafvandes pröfning.

För att afvecklingen af den upplösta sparbankens affärer må bringas till slut utan allt för stort dröjsmål, har komitén föreslagit rätt för sparbank att söka årsstämming å okände borgenärer.

32 §.

Den rätt till talan mot Konungens Befallningshafvandes beslut, som i § 8 af förordningen den 1 Oktober 1875 tillerkännes sparbank, har till följd af den ställning Konungens Befallningshafvande enligt komiténs förslag intager till sparbankens förvaltare måst utvidgas till att jemväl omfatta beslut, som beröra andra frågor än dem om sparbanks utredning och vinstens användande.

33 §.

Då penningeinrättning, hvilken, ehuru den drifver sparbanksrörelse, icke aktat nödigt att bereda sin verksamhet det offentliga erkännande och den garanti, som ligga i en *fastställelse* af dess reglemente i enlighet med gällande lag, icke kan annorlunda anses än såsom ett *enskildt* företag, bör, såsom komitén förut haft tillfälle att framhålla, personlig ansvarighet drabba en hvar, som å dylik inrättnings vägnar ingår förbindelser. Paragrafens föreskrifter äro för öfrigt affattade i öfverensstämmelse med 13 § i Kongl. Förordningen angående aktiebolag den 6 Oktober 1848.

Beträffande slutligen de öfvergångsstadganden, som i lagförslagets slutstycke meddelats, vill komitén erinra, hurusom under en tid af ett

år från det en blifvande sparbankslag trädte i kraft nuvarande sparbanker torde utan olägenhet medhinna att vidtaga de ändringar i sina reglementen, som erfordras att bringa dessa i öfverensstämmelse med den nya lagen. Likaledes torde en frist af fem år sätta sparbank, som för närvarande saknar en kassareserv med den af komitén föreslagna omfattning, i stånd att utan några rubbningar i sin verksamhet verkställa för ändamålet erforderlig omplacering af en del utaf sina tillgångar. Hurusom den nya lagen icke bör verka rubbning af rättighet, som stiftare af nuvarande sparbanker eller andra enligt äldre reglemente eller eljest gjordt förbehåll betingat sig att återbekomma tillskjuten fond eller att derå njuta ränta, samt huru nuvarande sparbank, så framt dess reglemente icke annorlunda stadgar, ej är skyldig att bereda sig grundfond eller att underkasta sig föreskrifterna i förslagets 19 §, är redan förut omtaladt.

Gjordt förbehåll om rätt till andel i den *vinst*, som å sparbanks rörelse kan uppstå, eger deremot icke fortfarande giltighet, hvadan sparbank, der sådant förbehåll skett, måste i detta afseende vidtaga ändring i sitt reglemente, så vidt sparbanken fortfarande vill anses såsom sådan enligt den nya lagen.

Då såväl den norska som den danska sparbankslagstiftningen synes vara af särskildt intresse vid fråga om en förändrad sparbankslagstiftning för vårt land, har komitén ansett lämpligt att såsom särskilda bilagor till dess betänkande låta aftrycka *Lov om Sparebanker* den 6 Juli 1887 och *Lov om Spare- og Laanekasser* den 28 Maj 1880.

II.

Då komitén härefter öfvergår till frågan om förändrad lagstiftning för låneinrättningar, hvilka icke äro att hänföra till sparbanker, men ändock, utan att vara försedda med reglemente, som blifvit af Kongl. Maj:t fastställt, drifva sparbanks- eller sparkasserörelse, har komitén att tillse, hvilka låneinrättningar rätteligen falla inom det komitén uti ifrågavarande afseende gifna nådiga uppdrag.

Bankirbolag, som utöfva sin näring under så beskaffad firma, som i 9 § 2 mom. af lagen angående handelsregister, firma och prokura den 13 Juli 1887 föreskrifves, lära ingalunda, äfven för den händelse de bedrifva sparbanks- eller sparkasserörelse, kunna inbegripas under *låneinrättningar* af förevarande beskaffenhet. Icke heller torde till sådana inrättningar lämpligen kunna eller böra hänföras vid bruksegendomar eller fabriker förekommande sparkassor, hvori arbetarne få insätta sina besparingar, men hvilka icke i enahanda syfte stå öppna för allmänheten.

Deremot torde tvifvelsmål icke råda derom att ju de befintliga solidariska folkbankerna, hvilka alla i ganska stor utsträckning bedrifva sparbanksrörelse, äro att i främsta rummet hänföra till de låneinrättningar, hvilka den tillämnade lagstiftningen bör omfatta.

Enligt hvad de från Konungens samtliga Befallningshafvande inkomna svar å komiténs i ämnet gjorda förfrågan utvisa, uppgå de solidariska folkbankerna i riket till ett antal af nitton och drifva sin verksamhet, en nemligen *Motala folkbank* i Östergötlands, fyra nemligen *Östra Härads*, *Eksjö*, *Grenna* och *Stengårdshults pastorats folkbanker* i Jönköpings, en nemligen *Högsby folkbank* i Kalmar, en nemligen *Båstads och kringliggande orters folkbank* i Kristianstads, en nemligen *Halmstads folkbank* i Hallands, två nemligen *Valbo härads* och *Norra Kinds folkbanker* i Elfsborgs, fyra nemligen *Örebro*, *Hallsbergs*, *Nora* och *Fellingsbro folkbanker* i Örebro, två nemligen *Folkärna* samt *Grytnäs och Avesta församlingars folkbanker* i Kopparbergs, en nemligen *Hudiksvalls folkbank* i Gefleborgs, en nemligen *Sundsvalls folkbank* i Vesternorrlands och en nemligen *Råneå folkbank* i Norrbottens län. Fem af dem nemligen folkbankerna inom Östergötlands och Jönköpings län äro icke försedda med reglementen, som stadfästats af Konungens Befallningshafvande;

hvaremot öfriga fjorton sökt och fått sådan stadfästelse. Grenna folkbank angifves uttryckligen i reglementet vara grundad å 15 Kap. Handelsbanken och förordningen den 28 Juni 1798.

Enligt de öfver granskning af de solidariska folkbankernas förvaltning afgifna, komitén tillhandakomna berättelser, de der alla afse året 1890, med undantag af revisionsberättelsen angående Grytnäs och Avesta församlingars folkbank, hvilken berättelse afser året 1889, utgjorde de å sparkasseräkning inestående medel i

		kronor	öre.
Motala	folkbank	221,397:	41.
Östra härads	»	77,997:	80.
Eksjö	»	65,700:	88.
Grenna	»	125,903:	15.
Stengårdshults pastorats	»	124,205:	23.
Högsby	»	115,365:	51.
Båstads och kringliggande orters	»	192,903:	90.
Halmstads	»	204,655:	05.
Valbo härads	»	148,954:	06.
Norra Kinds	»	311,805:	17.
Örebro	»	2,287,288:	67.
Hallsbergs	»	332,980:	08.
Nora	»	43,618:	97.
Fellingsbro	»	113,869:	71.
Folkärna	»	183,777:	85.
Grytnäs och Avesta församlingars	»	164,020:	03.
Hudiksvalls	»	135:	94.
Sundsvalls	»	402,782:	30.
Råneå	»	46,495:	37.
		<u>5,163,857:</u>	<u>08.</u>

Den äldsta af dessa banker är Örebro folkbank, hvars reglemente blef af Konungens Befallningshafvande i Örebro län fastställt den 27 Maj 1867 och sedermera tjenat till förebild vid uppgörande af reglementen för öfriga solidariska folkbanker.

I reglementet för Örebro folkbank uppgifves den hafva till ändamål att genom sammanslutning, besparingar och ordentlighet söka bereda sig och sina delegare kredit och förlag; och stadgas, beträffande bankens grundfond, att den bildas genom delegarnes på en gång eller efter hand skeende inbetalningar och, beträffande delegarnes antal, att det

bör vara minst ett hundra. Rörande deras ansvarighet innehåller reglementet följande bestämmelser:

»§ 5.

Delegare, som i förhållande till gjorda grundfundsinsbetalningar ega andel i bankens alla tillgångar, skola, en för alla och alla för en, ansvara för bankens alla förbindelser, såsom närmare bestämmes i § 23. 4.

§ 8.

1) Hvarje frivilligt eller tvunget afgående ledamot kvarstår under ett års tid från utträdet i solidarisk ansvarighet för de förbindelser, som banken iklädt sig före hans utträde.

3) Skulle bankens utredning företagas inom femton månader efter den i föregående två moment omtalade uppsägning eller inom lika tid efter delegares frånfalle, vare dock ej sådan delegare eller hans rättsinnehafvare berättigad att från banken återfå sitt tillgodohafvande derstädes eller att blifva fri sin ansvarighet för bankens förbindelser förr, än utredningen blifvit fullbordad.

§ 10.

Delegarne äro förpligtade:

3) Att solidariskt ansvara för fullgörande af bankens alla förbindelser.

§ 23.

Folkbankens skulder bestå af:

4) äfven delegarnes grundfundsandelar hafva, då delegare afgår, gent emot banken arten af skuldfordringar och utbetalas därför senast vid förfallotiden (§ 8) kontant samt blifva vid folkbankens upplösning

medräknade såsom skulder. Dock måste grundfondsandelen, om öfriga tillgångar icke skulle finnas tillräckliga till öfriga skulders betalande, anses såsom en på affären vågad insats, som först i andra rummet återgäldas. Äro grundfondsandelarne vid en sådan liquidation olika stora, och ej hela deras belopp, utan blott en del deraf, gått förloradt, så drabbas de i förhållande till inbördes storlek af den gemensamma förlusten.

§ 31.

2) Säkerheten för bankens skulder, såvida de ej till fullo betäckas af den kontanta kassan, bankens fordringar, reservfonden, delegarnes tillgodohafvande och öfriga bankens tillgångar, hvilat ytterst på delegarnes solidariska ansvarighet i den ordning lag stadgar.»

Enligt ofvan åberopade reglemente äro den närmare tillsynen och förvaltningen öfverlemnade åt en styrelse, som utses af delegarne, församlade å bankstämma.

Om således otvifvelaktigt är, att samtliga ofvan omförmälda solidariska folkbanker böra utgöra föremål för den lagstiftning, hvartill komitén har att utarbete förslag, möta dock svårigheter vid besvarandet af frågan, huruvida enahanda förhållande gäller de solidariska folkbanker eller med dem jemförliga solidariska låneinrättningar, hvilka hädanefter kunna uppstå.

För utredande af denna fråga torde det vara nödigt att undersöka, till hvilken kategori af bolag eller, såsom det i danskt lagspråk heter, intressentskap de solidariska folkbankerna enligt gällande svensk lagstiftning rätteligen äro att hänföra.

I 15 kap. Handelsbanken stadgas att, om bolag lägges för att drifva handel, skola bolagsmännen vara skyldiga att, en för alla och alla för en, svara till den handel, som för bolaget slutes. Denna solidariska ansvarighet kan, så vidt angår bolagets borgenärens rätt, icke inskränkas genom inbördes aftal mellan bolagsmännen. Omtvistadt är, hvilka arter af bolag rätteligen äro att inbegripa under ifrågavarande i 15 kap. Handelsbalken omförmälda bolag, hvilka i lagen angående handelsregister, firma och prokura den 13 Juli 1887 benämnas handelsbolag.

Visserligen äro, enligt hvad allmänt antages, grufvebolag (se 7 kap. i Grufvestadgan den 16 Maj 1884) icke att hänföra till handelsbolag; men med undantag af dessa och möjligen andra i den ekonomiska lagstiftningen omförmälda associationer torde, utan fara för misstag, handelsbolagen kunna sägas inbegripa alla sådana bolag, hvilka hafva till ändamål att genom handel, fabriksrörelse eller annan näringsverksamhet bereda sig och sina delegare ekonomisk fördel och vinst. Att till sådan näringsverksamhet böra hänföras penninghandel och bankrörelse, framgår oförtydligt af gällande lagstiftning. Förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 Maj 1855 stadgar uttryckligen i 1 §, att en hvar, som i den ordning, särskilda författningar innehålla, gjort till sitt yrke att idka handel såsom näring, ehvad det är enskild man eller bolag, skall vara pliktig att föra ordentliga handelsböcker, och i 2 §, att under stadgandet i 1 § inbegripas de, som drifva penninghandel och bankrörelse. Då i § 33 af kungörelsen angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar den 12 Juni 1874 bankbolag förbjudes att *drifva handel* med annat än guld och sifver, in och utrikes vaxlar samt räntebärande papper, och 15 § i lagen angående bankaktiebolag den 19 November 1886 stadgar enahanda förbud för bankaktiebolag, bekräftas än ytterligare genom de uttryck, hvori nämnda förbud meddelats, att enligt svensk lagstiftning penning- och bankrörelse är att anse som handelsrörelse.

Då nu de solidariska folkbankerna lika med de sedelutgifvande bankerna och bankaktiebolagen mottaga penningar på deposition samt upp- och afskrifningsräkning, bevilja kassakreditiv, diskontera vaxlar och drifva annan bankrörelse, jemte det de på sparkasseräkning mottaga sparinsatser, anser sig komitén kunna med fog uttala den åsigt, att ifrågavarande folkbanker till sin rättsliga beskaffenhet äro verkliga handelsbolag.

Emot nämnda åsigt kan den invändning göras, att, då ofvan åberopade lag angående handelsregister m. m. den 13 Juli 1887 i 8 § omförmäler handelsbolag i motsättning till aktiebolag och *annat med särskild styrelse försedt bolag*, samt de solidariska folkbankerna alla hafva särskild styrelse, dessa banker icke kunna betraktas som handelsbolag.

Härvid är dock att märka, att omförmälda motsättning tillkommit endast i ändamål att hvad angår bolag, som äro försedda med särskild styrelse, lägga skyldigheten att till handelsregistret göra föreskrifven anmälan å styrelsen, hvaremot i handelsbolag hvarje bolagsman har att ansvara för anmälningsskyldighetens fullgörande. I 9 § deremot skiljer

lagstiftaren mellan handelsbolag, aktiebolag och rörelse, som idkas af flera personer i bolag under annan form än handels- och aktiebolag. Till någon af berörda tre kategorier måste de solidariska folkbankerna vara att hänföra, och den omständighet att deras delegare lika med delegare i handelsbolag äro, en för alla och alla för en, ansvarige för bolagens förbindelser, måste utgöra hinder för att räkna dem till annan kategori än handelsbolagens.

Vidare bör icke heller förbises, att lagstiftaren icke kan eller får antagas hafva vid utfärdande af lagen den 13 Juli 1887 afsett annat än att meddela bestämmelser af formel beskaffenhet, således ingalunda att åstadkomma ändring i den för vårt land gällande materiella bolagsrätt.

Den omständighet att lagstiftaren synes hafva antagit, att ett handelsbolag icke är eller kan vara försedt med särskild styrelse, utgör således ingalunda något bevis därför att de solidariska folkbankerna, som hafva särskild styrelse, just af den anledning enligt gällande materiell rätt icke böra räknas till handelsbolagen. Enda lagliga verkan af ofvanförmälda i 8 § af lagen den 13 Juli 1887 gjorda motsättning mellan handelsbolag och med särskild styrelse försedt bolag måste, hvad angår solidarisk folkbank, blifva den, att icke den enskilde delegaren i sådan bank, utan allenast dess styrelse ansvarar för fullgörande af skyldigheten att göra föreskrifven anmälan till handelsregistret.

En annan följd deraf att solidarisk folkbank har särskild styrelse är naturligtvis den att, i olikhet med hvad i allmänhet gäller om hvarje särskild delegares i handelsbolag befogenhet att ingå för bolaget och samtliga bolagsmännen bindande aftal och förpligtelser, de enskilde delegarne i folkbank äro alldeles uteslutna från sådan befogenhet, enär de uppdragit åt styrelsen att ensam och uteslutande förvalta folkbankens angelägenheter.

Anmärkta olikhet har dock i väsentlig mån förminskats genom lagen angående tillägg till 15 kap. Handelsbalken den 13 Juli 1887, hvilken lag innehåller, att om delegare i bolag, hvarom i 15 kapitlet Handelsbalken sägs, sins emellan öfverenskommit, att endast någon eller några af dem eller endast några eller alla i förening må handla å bolagets vägnar, och någon, med vetskap derom, sluter aftal med bolagsman, som icke är behörig att för bolaget handla, det aftal icke skall vara för bolaget bindande. Sammanhållen med lagen angående handelsregister m. m. jemväl af den 13 Juli 1887 innebär förstnämnda lag en rättslig möjlighet äfven för ett bolag, som i strängaste mening är att

anse som handelsbolag, att icke allenast skapa en art af särskild styrelse för bolaget, utan äfven att utestänga en eller flera af bolagsmännen från befogenhet att ingå för bolaget och samtliga bolagsmännen bindande aftal och förpligtelser.

På sätt ofvan är nämndt, äro de flesta af de i vårt land befintliga folkbanker försedda med reglementen, som uppå vederbörandes ansökning blifvit af Konungens Befallningshafvande fastställda. Det synes emellertid komitén, som dylika reglementen icke bort göras till föremål för Konungens Befallningshafvandes pröfning och fastställelse. Då den borgerliga lagen innehåller de rättsnormer, hvilka i allmänhet böra tjena solidariska bolag, ehvad de drifva bank- eller annan handelsrörelse, till efterrättelse, så lära med gällande lagstiftning folkbanker med solidarisk ansvarighet för delegarne icke hafva af nöden att söka Konungens vederbörande Befallningshafvandes fastställelse å de af delegarne antagna bolagsordningar, än mindre kunna anses skyldiga att underkasta sig de förändringar, hvilka Konungens Befallningshafvande vid pröfning af sådana ordningar kunde finna lämpligt att deri meddela. Då så är, torde det ej heller vara i sin ordning att, i fall solidarisk folkbank vare sig af en eller annan anledning begär administrationens fastställelse å antagen bolagsordning, meddela dylik fastställelse. Sådant vore att göra företagande af en embetsåtgärd beroende icke af lag, utan af enskildas godtycke.

Komiténs åsigt att stadgar för solidarisk folkbank icke böra af administrationen pröfvas och fastställas synes nu mera hyllas af regeringen. Sedan nemligen interimsstyrelsen för ett tillämnadt bolag, benämndt Kopparbergs folkbank, hos Konungens Befallningshafvande i Örebro län anhållit om fastställelse af ingifna, vid konstituerande bolagsstämma den 22 November 1884 antagna stadgar för nämnda bolag; men Konungens Befallningshafvande genom resolution den 27 påföljande December, på skäl här ofvan antydzts, förklarar berörda ansökning icke till någon Konungens Befallningshafvandes vidare åtgärd föranleda; så har, uppå besvär af interimsstyrelsen, Kongl. Maj:t den 13 Juni 1890 icke funnit skäl att göra ändring i Konungens Befallningshafvandes öfverklagade resolution.

Förhåller det sig nu så, att, på sätt komitén sökt visa, solidarisk folkbank, trots det inom viss gräns obestämda och vexlande antalet af delegare och deraf härflytande ökning eller minskning i bolagskapitalet eller grundfonden och trots det att solidarisk folkbank är försedd med särskild styrelse, likväl med afseende å den ansvarighet in solidum, som till följd af den rörelse, banken bedrifver, enligt lag åligger del-

egarne och jemväl i reglemente blifvit dem uttryckligen ålagd, måste till sitt rättsliga väsende betraktas som ett handelsbolag, så leder omförmälda förhållande med nödvändighet till följande slutsats: enär lagen angående handelsregister, firma och prokura den 13 Juli 1887 stadgar i 9 § 2 mom. att firma för handelsbolag skall, då icke alla bolagsmännen äro i firman angifna, innehålla namnet å minst en af dem med tillägg, som antyder att flera bolagsmän finnas, och i 34 § 2 stycket, att firma för någon näring, som utöfvades då lagen från och med den 1 Januari 1888 trädde i kraft, väl finge, ändå att den icke vore så beskaffad, som i 9 § föreskrefves, intagas i handelsregistret, men endast under förutsättning, att den brukats före lagens utfärdande; så lärer bankbolag af ifrågavarande art efter sistberörda tid icke med utsigt att få sin firma registrerad kunna, om lagen rätt tolkas och tillämpas, gifva sig namnet folkbank eller antaga annan firma än sådan, som innehåller namnet å minst en af bolagsmännen med ett tillägg, antydande tillvaron af flera bolagsmän.

Nu torde det emellertid vara uppenbart, att ett bolag, som uppträder såsom ett handelsbolag under personfirma och saknar offentlig myndighets stadfästelse å sin bolagsordning, icke kan tillvinna sig det förtroende af allmänheten, som erfordras för drifvande af sparkasse-rörelse. Skulle emellertid icke förty, såsom skett i fråga om Hudiksvalls folkbank, hvilken tillkommit efter det gällande lag angående firma m. m. trädt i kraft, vederbörande myndighet, med förbiseende af föreskrifterna i 9 § 2 mom. af återopade lag, medgifva registrering af folkbanks eller dylik låneinrättnings firma eller förekommer i firman ordet folkbank eller sparkassa, anser komitén sådan penningeinrättning lämpligen böra inefattas under den tillämnade lagstiftningen.

Med den åsigt komitén hyser att de solidariska folkbankerna till sin rättsliga natur äro att anse som handelsbolag och derföre underkastade de rättsnormer, som allmänna lagstiftningen angående nämnda bolag innehåller, finner dock komitén ifrågavarande banker icke böra göras till föremål för särskild lagstiftning i vidsträcktare mån eller i annan syftning, än att man sörjer derför att, der solidarisk folkbank jemte vanlig bankrörelse idkar sparkasserörelse, insättarnes rätt varder i möjligaste mätto betryggad. Detta torde kunna ske derigenom, att sådan folkbank beträffande hela dess rörelse underkastas tillsyn af Konungens Befallningshafvande i ungefär samma utsträckning som sparbank. Sådan tillsyn är också anordnad i det af komitén utarbetade förslag till lag angående tillsyn å vissa bolag, hvilka idka penningrörelse med sådan inlåning, som sparbank bedrifver. Bestämmelserna i detta lagförslag

äro så affattade, att hvarje redan inrättad eller blifvande solidarisk folkbank eller dermed likställd penningeinrättning, bland hvars rörelsegrenar ingår sådan inlåning, som sparbank bedrifver, är underkastad ifrågavarande tillsyn utan hänsyn dertill om dess bolagsordning blifver stadfästad af Konungens Befallningshafvande och dess firma i handelsregistret införd, eller icke.

Enligt § 11 i gällande förordning angående sparbanker den 1 Oktober 1875 afses med sparbank i samma författning icke sådan inrättning för penningars mottagande eller upplåning, hvarest rätt till vinstutdelning blifvit stiftarne eller deras rättsinnehafvare förbehållen, utan skall i fråga om sådan inrättning och delegarnes ansvarighet för der insatta medel vara tillämpligt hvad i allmänhet enligt lag gäller; dock att, derest rörelsen drifves under benämningen sparbank, vissa af de i förordningen gifna bestämmelser skola i afseende å den rörelse lända till efterrättelse.

Flera sådana inrättningar finnas ock i riket, dock icke till något betydande antal. För alla dessa hafva, så vidt komitén kunnat utröna, Konungens Befallningshafvande fastställt reglementen, och falla de obestriddigen inom området för komiténs uppdrag.

Den framtida uppkomsten af låneinrättningar af förenämnda art under benämning af sparbank varder dock rättsligen omöjliggjord, derest komiténs förslag till lag angående sparbanker erhåller kraft af lag. Nämnda förslag innehåller nemligen i 4 § 2 stycket det stadgande, att, der icke Konungen annorlunda förordnat, annan penningeinrättning än sådan, för hvilken Konungens Befallningshafvande enligt lagen stadfäst reglemente, icke må drifva sin rörelse under benämning af sparbank samt att öfverträdelse af detta förbud hör under allmänt åtal och straffas med böter, minst femtio kronor; och enär den föreskrifna lagen icke tillstodder vinstutdelning, måste Konungens Befallningshafvande vägra sökt stadfästelse å hvarje sparbanksreglemente, i hvilken sådan utdelning blifvit förbehållen.

Hvad åter angår redan befintliga låneinrättningar af ifrågavarande beskaffenhet, så, enär nyss åberopade förbud i lagförslaget är ovillkorligt och således jemväl afser dem, varda äfven de lagligen förhindrade att, sedan den föreslagna lagen trädt i kraft, fortsätta sin verksamhet med bibehållande af benämningen sparbank.

Deras stiftare och desses rättsinnehafvare hafva nemligen icke andra utvägar än att antingen, om de vilja för låneinrättningen bevara namnet

sparbank, afstå från allt anspråk å delaktighet i vinsten och vid ansökning om Konungens Befallningshafvandes stadfästelse å reglementet medgifva uteslutande derifrån af hvarje på delaktighet i vinst syftande bestämmelse eller ock, om de fortfarande vilja njuta vinst å sin rörelse, gifva låneinrättningen annat namn än sparbank. I senare fallet skulle den lag, hvarom nu är fråga, å inrättningen ega tillämpning.

Slutstycket eller öfvergångsstadgandet i lagförslaget angående sparbanker innehåller, att den blifvande lagen icke får verka inskränkning i rätt, som enligt äldre reglemente eller eljest gjordt förbehåll kan tillkomma sparbanks stiftare eller andra att återbekomma tillskjuten fond eller att derå njuta ränta. Således, om än enligt 18 § i lagförslaget förbehåll om tillgodonjutande af ränta å grundfond, som för bildande af ny sparbank i enlighet med den blifvande lagen tillskjutes, på grund af förut andragna motiv icke får göras, möter dock icke hinder för fastställande af nytt reglemente, i hvilket, till följd af ett i äldre reglemente eller eljest gjordt förbehåll, fortfarande rättighet att å tillskjuten fond njuta ränta, ej öfverstigande den lagliga, varder stiftare eller andra tillförsäkrad.

Endast i den händelse, att förbehållet afser större vinst än laglig ränta å grundfond, kan tillämnad låneinrättning hänföras till den kategori af sådana inrättningar, som åsyfta att bereda stiftarne eller deras rättsinnehafvare vinst af rörelsen och derföre icke få drifva sin rörelse under benämning af sparbank.

Såsom ofvan nämndes, står det de sparbanksstiftare och deras rättsinnehafvare, hvilka vilja fortsätta förut under benämningen sparbank idkad rörelse, men icke afstå från vinst å densamma, öppet att utbyta det förut begagnade namnet sparbank mot t. ex. namnet sparkassa eller annan dylik benämning. I fråga om verkningarna af en sådan namnförändring anser sig komitén böra uttala sin åsigt.

Både enligt gällande förordning angående sparbanker och enligt lagförslaget karakteriseras rättsförhållandet mellan insättare i och förvaltare af sparbanksinrättning, som icke har till syftsmål att bereda stiftarne eller deras rättsinnehafvare vinst, såsom ett rättsförhållande mellan hufvudmän och sysslomän, men den sparbanksförvaltare sålunda tillförsäkrade lindrigare ansvarighet för dem till förräntande anförtrodda medel tillkommer ingalunda ledarne och intressenterna i sådan låneinrättning, som omförmåles i § 11 af gällande förordning angående sparbanker. Det heter der uttryckligen, att i fråga om sådan inrättning och delegarnes ansvarighet för der insatta medel skall vara tillämpligt hvad i allmänhet enligt lag gäller. Är redan enligt gällande lag förhållandet

sådant beträffande de med beräkning på vinst under antagen benämning af sparbank tillkomma låneinrättningar, så kan någon ändring i detta förhållande icke åstadkommas genom ett namnutbyte, utan svara delegarne i sådant bolag för insatta medel enligt allmän lag.

I fråga om utsigten för låneinrättning af omförmälda beskaffenhet att vinna registrering af den firma, hvilken den, i utbyte mot benämningen sparbank, må hafva antagit, hänvisar komitén till hvad här ofvan i fråga om registrering af solidarisk folkbanks firma blifvit yttradt.

Det skulle kunna inträffa, att redan inrättad sparbank, hvari rätt till vinstutdelning icke blifvit stiftarne eller deras rättsinnehafvare förbehållen och å hvilken således samtliga bestämmelser i den föreslagna lagen angående sparbanker skulle ega tillämpning, af en eller annan anledning undandroge sig att inom den i lagens öfvergångsstadgande bestämda tid af ett år efter lagens trädande i kraft söka stadfästelse å sitt reglemente, utan föredroge, att, med afläggande af benämningen sparbank, under annat namn t. ex. sparkassa eller dylikt fortsätta sin rent sparbanksmessiga verksamhet. Följden deraf skulle naturligtvis blifva den, att den föreslagna lagen angående sparbanker icke blefve å sådan sparkasseinrättning tillämplig. Till förebyggande deraf att dylik inrättning, hvilken enligt gällande lagstiftning är och enligt den tillämnade borde blifva underkastad deri föreskrifven offentlig tillsyn och kontroll, komme att alldeles undgå sådan, har komitén i lagförslaget angående tillsyn å vissa bolag, hvilka idka penningarörelse med sådan inlåning, som sparbank bedrifver, likstält sparkassa med folkbank; hvadan nämnda lagförslags bestämmelser skulle få gällande kraft jemväl med afseende å sådana sparkasseinrättningar, som nu äro omförmälda.

Komitén öfvergår härefter till närmare motivering af de bestämmelser, hvilka förekomma i nyssberörda lagförslag.

1 §.

I denna § angifvas till en början de penningeinrättningar, som falla under lagens bestämmelser. Dessa äro, såsom i de allmänna mo-

tiven redan antydts, bolag, som, utan af Konungen stadfäst reglemente, under namn af folkbank, eller sparkassa eller eljest under annan firma än personfirma drifver penningarörelse med sådan inlåning som sparbank. Genom bestämningen *bolag*, som drifver *penningrörelse*, har komitén, af skäl som förut anförts, velat fränkilja för allmänheten icke tillgängliga kassor och föreningar, såsom vid vissa bruk inrättade sparkassor för brukets arbetare, konsumtionsföreningar, s. k. nödhjelps- och begravningskassor, som mottaga sparinsatser af sina delegare, med flera dylika.

Hvad i denna § föreslagits är i öfrigt endast ett lagfästade af det sätt, hvarpå Konungens Befallningshafvande, åtminstone i Örebro län, som räknar icke färre än fyra solidariska folkbanker, tillvägagått för öfvande af tillsyn och kontroll å den sparkasserörelse dylika banker bedrifva. Konungens bemälda Befallningshafvande har nemligen, ehuru gällande förordning angående sparbanker icke uttryckligen gifver stöd för nedannämnda åtgärder, likväl, sedan lagen den 31 December 1888 angående ändrad lydelse af § 7 i gällande sparbanksförordning utfärdats, icke allenast årligen förordnat om inspektion af de fyra solidariska folkbankernas förvaltning, utan äfven låtit inspektionen omfatta dessa bankers hela rörelse. Vederbörande bankstyrelser hafva utan invändning underkastat sig icke allenast sjelfva inspektionen, utan äfven den utsträckning till hela rörelsen, som gifvits åt inspektionen. En sådan utsträckning har ock varit nödvändig, enär de i dessa folkbanker å sparkasseräkning och öfriga räkningar insatta medel gemensamt förvaltas och det således icke kunnat urskiljas, huru influtna sparinsatser blifvit vid utlåning placerade.

Då slutligen den rörelse, hvilken af ifrågavarande inrättningar bedrifves, i allmänhet afser enskild vinst, bör enligt komiténs åsigt kostnaden för den föreslagna inspektionen bestridas af deras egna medel.

2 §.

För att allmänheten må sättas i tillfälle att följa de i lagförslaget afsedda inrättningsars verksamhet, har det syntts komitén lämpligt, att revisionsberättelser tillika med de beslut i fråga om ansvarighet för styrelsen, som å bolagsstämma fattats, varda på enahanda sätt kungjorda, som i fråga om sparbankerna föreslagits, äfvensom att inrättningens styrelse förpligtas att afgifva statistisk redogörelse för inrättningens verksamhet.

Enahanda skäl, som föranledt komitén att i sitt förslag till lag angående sparbanker inrymma befogenhet för Konungens Befallningshafvande att, der så aktas nödigt, meddela föreskrifter i fråga om bokföringen och att medelst föreläggande af vite gifva sina framställningar tillbörligt eftertryck, hafva vidare synts komitén tala för att Konungens Befallningshafvande må ega liknande befogenhet gent emot de penningeinrättningar, hvarom här är fråga.

3 §.

Reglementena för de solidariska folkbankerna bestämma i allmänhet att, så snart banken förlorat sin reservfond och tio procent af sin grundfond, banken bör upphöra med sin verksamhet. Ehuru det visserligen kan förutsättas, att folkbankerna, dertill manade af omtanken om eget bästa, frivilligt skola ställa sig denna föreskrift till efterrättelse, kräfva likväl så väl det förhållande, att dessa bankers grundfond i regeln icke uppgår till något betydande belopp, som ock hänsynen till deras intressen, som i samma banker hafva medel inestående å sparkasseräkning, att Konungens Befallningshafvande tillerkännes rätt att då dylika penningeinrättningar råkat på obestånd förordna om deras ställande under utredning. Det har dock synts komitén icke böra tillåtas Konungens Befallningshafvande att taga ifrågavarande steg, förrän grundad anledning finnes antaga, att förlusten omfattar hela reservfonden och minst en femtedel af grundfonden.

Skälet till komiténs förslag att arfvode till det ombud, som af Konungens Befallningshafvande utses att deltaga i utredningen af bolagets verksamhet, skall utgå af bolagets tillgångar och icke af allmänna medel, är detsamma, som föranledt bestämmelsen i lagförslagets 1 § i fråga om godtgörelse till det ombud, som efter Konungens Befallningshafvandes förordnande verkställer inspektion af ifrågavarande penningeinrättningars förvaltning.

4 §.

Komitén har ansett lämpligt och riktigt att gifva de penningeinrättningar, hvarom i detta förslag är fråga, enahanda rätt till talan emot Konungens Befallningshafvandes beslut, som i 31 § af komiténs förslag till lag angående sparbanker blifvit dessa medgifven.

BILAGOR.

•

LOV

om Sparebanker.

VI OSCAR, af Guds Naade Konge til Norge og Sverige, de Gothers og Venders,

Gjøre vitterligt: At Os er blefven forelagt det nu forsamlede ordentlige Storthings Beslutning af 4de Juli dette Aar, saalydende:

§ 1. Ved Sparebank forstaaes i denne Lov en Pengeindretning, hvis Plan er offentlig stadfæstet, og som modtager Indskud med Formaal at gjøre dem frugtbringende.

§ 2. Stadfæstelse som i § 1 nævnt meddeles af Kongen og kun under følgende Betingelser:

- a. Indretningen maa være sikret et Grundfond af mindst Kr. 2 000,00. Grundfondet kan tilbagebetales Bidragsyderne, saafremt Planen derom indeholder udtrykkelig Bestemmelse, men først efterat Indretningen af Overskudet af sin Virksomhed har samlet et eget Fond af mindst samme Størrelse og mindst udgjørende en Tiendepart af Beløbet af Indretningens Forpligtelser.
- b. Planen maa ikke tilsige Stiftere, Garanter eller Interessenter Andel i Udbytte eller Overskud. Der kan forbeholdes Bidragsydere til Grundfondet indtil 4 pCt. Rente aarlig af deres Bidrag fra Bankens Stiftelse af; men denne Rente tilberegnes og udbetales dem kun under de i Litr. a for Bidragenes Tilbagebetaling angivne Betingelser.
- c. Overskuddet af Indretningens Virksomhed tilfalder Grundfondet. Kun forsaavidt dette — i Tilfælde efter Fradrag af erlagte Bidrag med Renter deraf — overstiger en Tiendepart af Beløbet af Indretningens Forpligtelser, kan det overskydende eller en Del deraf efter Planens nærmere Bestemmelse besluttes anvendt til almenyttige Øiemed.

d. Iøvrigt maa Planen indeholde saadanne Bestemmelser, som findes fornødne for en hensigtssvarende og tilstrækkelig kontrolleret Virksomhed, herunder specielt Forskrifter om Sammensætning og Valg af Forstander- eller Repræsentantskab og om en betryggende Revisionsordning. Planer af saadant Indhold, at Afgang blandt Forstandere eller Repræsentanter erstattes ved de tilbagestaaendes Selvsupplering, maa ikke stadfæstes.

§ 3. De i § 2 Litr. c. omhandlede Forskrifter skal efter Forløbet af 5 Aar fra denne Lovs Ikrafttræden ogsaa gjælde ældre Sparebanker, forsaavidt de ikke allerede før maatte være optagne i disses Planer. Inden samme Tidsrum maa ældre Sparebankers Planer forandres i Overensstemmelse med § 2 Litr. d sidste Punktum, forsaavidt de indeholder Bestemmelser om Forstanderskabets Selvsupplering. Forøvrigt gjælder de i nævnte § omhandlede Forskrifter ikke ældre Sparebanker, uden forsaavidt de er optagne i Planerne.

§ 4. Beslutning om Forandring i en Sparebanks Plan eller om en Sparebanks Ophævelse bliver først gyldig, naar den bifaldes af Kongen.

§ 5. Den for vedkommende Sparebank til enhver Tid gjældende Plan skal tilligemed nærværende Lov indtages i eller vedhæftes enhver Sparebankbog.

§ 6. Enhver Sparebanks Forstander- eller Repræsentantskab har hvert Aar inden sin Midte at vælge 3 udenfor Bankens Direktion og Revision staaende Mænd, der har til ubestemte Tider at gennemgaa Bankens Bøger og Værdipapirer samt at efterse dens Kassebeholdning. Herover føres Protokol til Forelæggelse for Forstander- eller Repræsentantskabet.

§ 7. En Sparebanks Direktører eller Kasserer maa ikke antages som Kautionister eller Endossenter for nye Laan i Banken og som Laantagere kun mod Pant i fast Eiendom eller deponerede Værdipapirer. Det tilbudte Pant eller Depositum maa af det i forrige § foreskrevne Udvalg godkjendes som fuldt betryggende, forinden Laan kan tilstaaes.

§ 8. Beløber en Sparebanks samlede Forvaltningskapital sig til Kr. 20 000,00 eller derover, skal mindst $\frac{1}{10}$ af samme, eller forsaavidt Bankens Grundfond ikke har naaet denne Størrelse, Fondets Beløb være anbragte i let realisable Værdipapirer som Aktier i Norges Bank, Stats-, Hypothekbanks- eller Kommuneobligationer. Skulde Forholdene nødvendiggjøre hel eller delvis Realisation af disse Værdipapirer, skal deres oven bestemte Forhold til Forvaltningskapitalen søges gjenoprettet snarest og senest inden 1 Aar. Saafremt Finantsdepartementet finder,

at ekstraordinære Omstændigheder — saasom en større Krise eller lignende — taler for yderligere Udsættelse, kan det tilstaa saadan.

§ 9. Mere end $\frac{3}{4}$ af en Sparebanks Forvaltningskapital maa ikke udlaanes mod Vexler og Vexelobligationer uden fuldt betryggende Sikkerhed i fast Eiendom.

§ 10. Sparebankerne skal være berettigede til at beregne Renten af udlaante Kapitaler forskudsvis for hvert Halvaar uden hinder af den lovbestemte Rentefod.

§ 11. Naar Gjældsbreve pantsættes til en Sparebank og ikke indløses til bestemt Tid, skal Sparebanken være berettiget til, uden retslig Forføining mod den, som har pantsat Gjældsbrevene, at søge sin Betaling efter disses Indhold.

§ 12. I Mangel af Betaling til bestemt Tid af Laan mod Pant i fast Eiendom eller Renter af saadanne har en Sparebank Adgang til efter 6 Ugers forud givet Varsel i Kundgjørelsestidenden og paafølgende Kundgjørelse overensstemmende med Lovgivningen om Tvangsauktioner, at lade Pantet bortsælge ved offentlig Auktion uden foregaaende Indkaldelse til Forligelseskommission, Lovmaal og Dom.

§ 13. Finantsdepartementet afsiger Decision i de en Sparebank vedkommende Spørgsmaal, som i saadan Hensigt af dens Decisionsmyndighed forelægges det.

§ 14. Finantsdepartementet fører al den Kontrol med Sparebankernes Forretningsførsel, som det finder fornøden. Til den Ende har Sparebankernes Styrelser inden 1 Maaned, efterat Regnskaberne er deciderede, at indsende til Departementet et af vedkommende Revision bekræftet Uddrag af samme tilligemed mulige Decisioner og de til Grund for disse liggende Revisionsantegnelser, Besvarelser og Vedtegninger i Original eller bekræftet Afskrift. Samtidig indsendes en Fortegnelse over Direktionens Medlemmer og disses Suppleanter samt over Medlemmerne af det i § 6 foreskrevne Udvalg.

Enhver Sparebanks Styrelse er forpligtet til naarsomhelst at tilstede Finantsdepartementets dertil Befuldmægtigede Adgang til alle Sparebankens Dokumenter og Protokoller samt at meddele disse eller Departementet selv enhver Oplysning, som maatte forlanges angaaende Sparebankens Forhold.

§ 15. Har en Sparebank ikke blot tabt sit Fond, men ogsaa paa draget sig et saadant Underskud, at der mangler Dækning for 5 pCt. af Bankens Forpligtelser, er Finantsdepartementet, naar Underskudet erkjendes af Sparebankens Styrelse, berettiget til at standse dens Virksomhed. Stiller Styrelsen Sikkerhed for Underskudet, og denne god-

kjendes af Departementet, bortfalder Standsningen; i modsat Fald overgives Sparebanken til Konkursbehandling. Erkjender Styrelsen derimod ikke Underskudet, maa Departementet indbringe Sagen for et Skjøn paa 5 Medlemmer, som endelig afgjør, om Underskudet er tilstede eller ikke. Af Skjønnets Medlemmer opnævner Departementet de tre og beskikker den ene af disse til Formand. De to andre Medlemmer vælges af Sparebankens Styrelse blandt Medlemmerne af andre Sparebankers Styrelser senest en Maaned, efterat Styrelsen har modtaget Departementets Opfordring til at foretage Valget. Oversiddes denne Frist, besætter Departementet hele Skjønnets. Omkostningerne ved Skjønnets Virksomhed fastsættes af dette selv med Departementets Stadfæstelse og udredes af Statskassen; dog kan Skjønnets, hvor dets Kjendelse gaar Sparebanken imod, paalægge denne eller dens Styrelse helt eller delvis at udrede samme. Gaar Kjendelsen ud paa, at Underskudet er tilstede, kan Styrelsen endnu afværge Konkursen ved at stille Sikkerhed som ovenfor nævnt.

Saasnaart en Sparebanks Styrelse bliver vidende om det i nærværende Paragraf omhandlede Underskud, har den uopholdelig og navnlig, hvis Underskudet fremgaar af Regnskabet, uden at afvente Revisionen at gjøre Indberetning til Finantsdepartementet.

Efterat Finantsdepartementet har forlangt Sparebankens Standsning, og indtil Spørgsmaalet om Underskudet endelig er afgjort, indskrænkes Sparebankens Virksomhed til Modtagelse af Renter og Afdrag.

Den ved § 119 i Lov om Konkurs og Konkursboers Behandling af 6te Juni 1863 hjemlede Ret for Skyldnere i Konkursbo til at bringe Fordringer paa Boet i Modregning kommer, hvor det gjælder en Sparebanks Bo, ikke til Anvendelse paa Fordringer, der ere erhvervede, efterat Finantsdepartementet har forlangt Bankens Standsning, eller efterat Banken har indstillet sine Betalinger.

§ 16. Kongen kan tilbagekalde meddelt Stadfæstelse paa en Sparebanks Plan, naar han dertil finder Grund, saasom naar en Banks Styrelse overtræder denne Lovs eller vedkommende Plans Forskrifter, eller der iøvrigt forefindes Misligheder ved Bankens Ledelse eller Forretningsførelse. Forinden saadan Tilbagekaldelse sker, skal Bankens Styrelse opfordres til at afgive Erklæring i Sagen inden en af Finantsdepartementet fastsat Frist. Tilbagekaldelsen bekjendtgjøres paa Sparebankens Bekostning i Kundgjørelsestidenden og i den eller de flere Aviser, som Departementet bestemmer.

§ 17. Tilsidesætter nogen Sparebanks Styrelse eller Revisorer nærværende Lovs eller vedkommende Plans Forskrifter, eller unklade

de at efterkomme Decisionens Kjendelser, kan de skyldige straffes med Bøder, som indtales politiretsvis. Forelægget udfærdiges og Beslutning om Paatale afgives af Finantsdepartementet.

§ 18. Forsaavidt ikke anderledes ovenfor er bestemt, gjælder nærværende Lov saavel de herefter oprettendes som de allerede bestaaende Sparebanker, dog saaledes, at for de sidstes Vedkommende Bestemmelserne i §§ 8 og 9 først kræves fyldestgjorte efter Forløbet af 5 Aar *) fra Lovens Ikrafttræden.

§ 19. Uden Stadfæstelse af Kongen maa intet herefter oprettendes Pengeinstitut bære Navn af Sparebank, Spareskillingsbank eller Sparekasse. Overtrædelse heraf straffes med Bøder og paatales politiretsvis efter Forelæg af Finantsdepartementet.

§ 20. Lov af 20de Juli 1824 angaaende autoriserede Sparebankers Forrettigheder sættes herved ud af Kraft.

Thi have Vi antaget og bekræftet, ligesom Vi herved antage og bekræfte denne Beslutning som Lov.

Givet i Kristiania den 6te Juli 1887.

*) Genom Lov den 14 Juni 1890 om Forandring i og Tilæg til Lov om Sparebanker den 6 Juli 1887 har denna tid blifvit bestämd til tio år.

Lov

om Spare- og Laanekasser

den 28 Maj 1880.

VI CHRISTIAN DEN NIENDE, OSV. G. v.: Rigsdagen har vedtaget og Vi ved Vort Samtykke stadfæstet følgende Lov:

§ 1. Under Indenrigsministeriet ansættes en Sparekasseinspektør, der udnævnes af Kongen og lønnes af Statskassen med den for Kontorchefer i Indenrigsministeriet fastsatte Lønning. Paa Reiser oppebærer han i Dagpenge 8 Kr. daglig og Befordringsudgifter efter Regning. Til Medhjælp tillægges der ham 2,000 Kr. aarlig. I sit Embede staar han umiddelbart under Indenrigsministeren.

§ 2. De Sparekasser, der herefter oprettes, have forinden de træde i Virksomhed, og de alt bestaaende Sparekasser senest 3 Maaneder efter denne Lovs Ikrafttræden, at indsende et Exemplar af deres Vedtægter til Sparekasseinspektøren tilligemed en Opgivelse af de Personer, der udgjøre Kassens Bestyrelse. — Om senere Forandringer i Vedtægten eller i Bestyrelsens S sammensætning indsendes Meddelelse, inden 1 Maaned efter at Forandringen er truffen, eller det nye Valg foregaaet.

§ 3. Vedtægterne, der tilligemed nærværende Lov indføres i eller vedhæftes enhver Sparekassebog, som herefter udfærdiges, skulle omhandle følgende Punkter:

- a. Kassens Bestyrelse, dennes Valg, Supplering, Afskedigelse og Lønningsforhold.
- b. Plan for Kassens Virksomhed, derunder Bestemmelse om Rente og Opsigelsesfrist for de indskudte Midler, om disses Anbringelse og om Overskudet eller Reservefonden.
- c. Revision og Decision.
- d. Vedtægtens Forandring.

§ 4. Sparekassernes Regnskab afsluttes hvert Aar den 31te Marts, og Regnskabet aflægges efter et af Indenrigsministeren nærmere udført

Skema. De af Sparekassens Værdipapirer, for hvilke der noteres Kurs paa Børsen i Kjøbenhavn, opføres i Regnskabet til de paa Afslutningsdagen sidst noterede Kjøberkurser, dog forsaavidt det er Obligationer, efter en Gjennemsnitsberegning af denne Kurs og Kurserne paa de tilsvarende Dage i de nærmest forudgaaende 2 Aar, i hvilke Obligationerne have været i Sparekassens Besiddelse. Enhøre Værdipapirerne ikke blandt dem, der ere Gjenstand for Kursnotering paa Kjøbenhavns Børs, blive de at optage i Regnskabet til den formentlige Værdi paa Regnskabets Afslutningsdag med Tilføielse af den Pris, for hvilken de ere erhvervede. Forsaavidt en Sparekasse har faste Eendomme, opføres disse til deres formentlige Værdi i Handel og Vandel med Angivelse af, hvorledes denne er udfunden. Tvivlsomme Fordringer ansættes til deres sandsynlige Værdi, uerholdelige Fordringer blive helt at afskrive. Regnskabet afgives til Revisionen senest tre Maaneder efter Afslutningsdagen.

§ 5. Det aarlige Regnskab gennemgaas af Sparekassens Revisorer, der ikke maa være Medlemmer af Bestyrelsen eller vælges af denne. De have særlig at sammenholde de enkelte Indskyderes Konti med den i Regnskabet opførte Hovedsum, at underkaste Kassens Aktiver og Passiver en nøiagtig Prøvelse og paase, at Sparekassen er styret i Overensstemmelse med Vedtægten. Senest 2 Maaneder efter Regnskabets Modtagelse skal Revisionen være tilendebragt.

§ 6. Hvor Decisionen ifølge Vedtægten er henlagt til et ved Siden af Bestyrelsen anordnet særligt Tilsyn (af Stiftere, Garanter, Interessenter), blive de af Revisorerne gjorte Udsættelser at afgjøre af dette Tilsyn, i andre Tilfælde eller hvor Tilsynet indstiller dem dertil, af Sparekasseinspektøren. Vil den paagjældende Sparekasses Bestyrelse ikke underkaste sig Inspektørens eller Tilsynets Afgjørelse, bliver Sagen efter Bestyrelsens Begjæring ved Indenrigsministerens Foranstaltning at forelægge et sagkyndigt Nævn paa fem Medlemmer, hvoraf Indenrigsministeren vælger de tre og beskikker den ene af disse til Formand. De to andre Medlemmer vælges af den paagjældende Sparekasses Bestyrelse blandt Bestyrerne for de øvrige Sparekasser senest en Maaned efter, at Bestyrelsen har modtaget Indenrigsministerens Opfordring til at foretage Valget. Oversiddes denne Frist, besætter Indenrigsministeren hele Nævnet. Omkostningerne ved Nævnets Virksomhed fastsættes i hvert Tilfælde af Indenrigsministeren og udredes af Statskassen, dog skal Nævnet, hvor dets Kjendelse gaar Sparekassen imod, kunne paalægge denne eller dens Bestyrelse helt eller delvis at udrede samme. Nævnets Kjendelse er endelig, dog at den eller de,

hvem der efter Kjendelsens Udfald skulde paahvile noget Pengeansvar, kunne forlange Spørgsmaalet herom afgjort ved Domstolene under et Søgmaal, som vil være at anlægge af Sparekasseinspektøren.

§ 7. Selv om der ingen Revisionsudsættelser er at forelægge Sparekasseinspektøren efter § 6, bliver Regnskabet dog at indsende til ham, saasnt det er revideret, og, hvor dette efter § 6 er fornødent, gennemgaaet af det der omhandlede Tilsyn. Det paahviler derhos Sparekasseinspektøren at skaffe sig Kundskab om Sparekassernes Virke-maade og Status ved personlig at anstille Undersøgelser paa Stedet, under hvilke Bestyrelsen da er pligtig at meddele enhver Oplysning, som han forlanger angaaende Sparekassens Forhold. Naar Regnskabet er afgjort, bliver det med Revisionens Udsættelser og Decisionens Kjendelser af Bestyrelsen at offentliggjøre i den eller de Aviser, som Vedtægten dertil har udset, eller som Bestyrelsen, hvis ingen Bestemmelse findes i Vedtægten, anser for egnet dertil. Om samtlige Sparekassers Virksomhed og Tilstand afgiver Sparekasseinspektøren en aarlig Indberetning til Indenrigsministeren, der bestemmer, i hvilket Omfang samme bliver at offentliggjøre i Ministerialtidenden.

§ 8. Har en Sparekasse ikke blot tabt sin Reservefond, men ogsaa paadraget sig et saadant Underskud, at der mangler Dækning for 5 pCt. af Indskydernes Tilgodehavende, skal Sparekasseinspektøren, naar Underskudet erkjendes af Sparekassens Bestyrelse, være beføiet til at standse en saadan Sparekasses Virksomhed. Stiller Bestyrelsen Sikkerhed for Underskudet og denne godkjendes af Indenrigsministeren, bortfalder Standningen, i modsat Fald bliver Sparekassen at overgive til Konkursbehandling. Erkjender Bestyrelsen derimod ikke Underskudet, maa Sparekasseinspektøren indbringe Sagen for det i § 6 omhandlede Nævn, der da endelig afgjør, om Underskudet er tilstede eller ikke. Gaar Kjendelsen i den førstnævnte Retning, vil Bestyrelsen dog endnu kunne undgaa Konkursen ved at stille Sikkerhed som ovenfor nævnt.

Saavel i de heromhandlede Tilfælde som, hvor en Sparekasse ellers kommer under Konkursbehandling, kan Kongen gennem Justitsministeren anordne Boets Behandling ved Kommissarier, selv om Betingelserne i Konkurslovens § 147 ikke ere tilstede.

Saasnt en Sparekasses Bestyrelse bliver vidende om det i nærværende Paragraf omhandlede Underskud, har den uopholdelig og navnlig, hvis Underskudet fremgaar af Aarsregnskabet, uden at afvente Revisionen at gjøre Indberetning derom til Sparekasseinspektøren.

§ 9. Ophører en Sparekasse med sin Virksomhed, og der i dens Vedtægt Intet er foreskrevet om Anvendelsen af det tilbageværende

Overskud, eller om hvem der herom har at træffe Bestemmelse, tilkommer det Indenrigsministeren, efter indhentet Forslag fra Kassens hidtilværende Bestyrelse, at bestemme, til Fordel for hvilke almengavn- lige Formaal i den Kreds, for hvilken Sparekassen er stiftet, Over- skudet bliver at anvende.

§ 10. De i Lov om Firmaer m. m. af 23de Januar 1862 inde- holdte Bestemmelser om anonyme Selskaber og Foreninger skulle ogsaa gjælde med Hensyn til Sparekasser. Dog ere Skole- eller Øre-Spare- kasser fritagne for at erlægge Betaling for Registrering af Anmeldelser efter nævnte Lovs § 16, forsaavidt de indskrænke deres Virksomhed til at modtage Indskud og indbetale disse til en almindelig Sparekasse.

§ 11. Denne Lov kommer ikke til Anvendelse paa Banker eller lignende Pengeinstituter, hvorved Deltagelse i Udbytte og Overskud er forbeholdt Stiftere, Garanter eller Aktionærer, eller som drive Vexel- omsætning. Slige Pengeinstituter maa ikke kalde sig Sparekasser og kunne ikke ved iøvrigt at drive deres Forretning eller Dele deraf paa Sparekassevilkaar opnaa de Begunstigelser, der i Lovgivningen ere til- sagte Sparekasser.

Herfra gjøres dog Undtagelse for de nu bestaaende Instituter af den nævnte Art, der i Henhold til den hidtil gjældende Lovgivning tillige drive Sparekassevirksomhed. Naar disse Instituter maatte ønske at fortsætte den nævnte Forening af Bank- og Sparekassevirksomhed under de i nærværende Lov givne Forskrifter, skal dette kunne tilste- des dem saavel for Hovedinstituttet som for de fra dette alt oprettede Filialer, uden at de derved miste de hidtil nydte Begunstigelser. De paagjældende Instituter have i saa Fald inden 3 Maaneder fra denne Lovs Ikrafttræden for Indenrigsministeren at anmelde, at de agte at fortsætte deres Virksomhed i Overensstemmelse med nærværende Lov, og Indenrigsministeren skal da være bemyndiget til for 10 Aar ad Gangen at forlænge de det vedkommende Institut nu indrømmede Be- gunstigelser tilligemed Retten til at føre Navn af Sparekasse. Ligesom den omhandlede Forlængelse imidlertid vil være at betinge af, at det paagjældende Institut vedblivende yder Sparerne en lignende reel Sikker- hed som den, der for Øieblikket følger af Institutets Vedtægter, saa- ledes skal Indenrigsministeren paa den anden Side være bemyndiget til, undtagelsesvis og efter Omstændighederne paa Tid, at tilstaa de ompurgte Instituter saadanne Lempelser i Lovens Forskrifter, som paa Grund af Institutets særlige Forhold maatte være nødvendige, for at samme uden Afbræk kan fortsætte sin hidtil førte Virksomhed.

§ 12. Undlader nogen Sparekasses Bestyrelse eller Revisorer i rette Tid at efterkomme de Forpligtelser, der ere foreskrevne i Vedtægten eller i nærværende Lov, eller som følge af Decisionens Kjendelser, skal Indenrigsministeren efter Sparekasseinspektørens Indstilling kunne paalægge de Forsømmelige under en daglig eller ugentlig Bøde at opfylde deres Pligt. De saaledes ikjendte Bøder inddrives ved Udpantning og kunne ikke af Bestyrelsen skrives Sparekassen til Last.

Ligesom Sparekassernes Bestyrere ere undergivne Ansvar til Straf og Erstatning efter Lovgivningens almindelige Regler for Tab, som de paaføre Kassen eller Indskyderne med Forsæt eller ved pligtstridig Forsømmelse, saaledes ville de navnlig i Tilfælde af Sparekassens Fallit være undergivne Ansvar efter Straffelovens § 262, forsaavidt Uordener af den der nævnte Art med Hensyn til Bogføring og Regnskabsaflægelse kunne tilregnes dem alle eller enkelte af dem. Undladelse af den i § 8 foreskrevne Indberetning straffes med Bøder.

§ 13. Denne Lov træder i Kraft den 1ste Januar 1881.
